

Αυτός ο κόσμος ο μικρός, ο μέγας!

(«Η Γένεσις» από το «Άξιον Εστί», 1959)

**This world, so
small, yet so
great!**

Μαρίνα Γκαβαρδίνια
12 Οκτωβρίου 2022

Το φυσικό περιβάλλον που
ενέπνευσε τον Οδυσσέα
Ελύτη,
ως υλικό
για τη διδασκαλία των
ελληνικών και την
καλλιέργεια οικολογικής
συνείδησης.

Γιατί αυτό που μας χρειάζεται,
το έγραψε ο ποιητής στη συλλογή «Μαρία Νεφέλη»,
το 1978:

«Κάνε άλμα πιο γρήγορο από την
φθορά».

<https://youtu.be/Za3VmufijXY>

Δείτε το βίντεο των 05:45, παραγωγή του μαθητή Λουκά Λελόβα από το 2^ο Γυμνάσιο Πρέβεζας το 2010, με το συμβολισμό του άλματος.

Υπάρχει μια χώρα φτωχή και βασανισμένη – ονόματα δε λέμε- τόσο όμορφη όμως, που το καταλαβαίνει κανείς από την παρακάτω ιστορία:

Την εποχή λέει, λέει, που ο Θεός μοίραζε τη γη στους ανθρώπους μερικοί απουσίαζαν. Διασκέδαζαν ή αδιαφόρησαν. Μόλις όμως τελείωσε η μοιρασιά κι έμειναν χωρίς γη, πήγαν να παραπονεθούν στο Θεό.

Εκείνος τους δέχτηκε αυστηρά: «Όταν μοίραζα τη γη στους ανθρώπους, εσείς χαζεύατε. Ποιος σας φταίει; Τώρα λοιπόν είναι αργά. Δεν έχω άλλη γη». Αυτοί δικαιολογήθηκαν ζητώντας συγγνώμη, παρακάλεσαν, έκλαψαν, ώσπου με τα πολλά ο Θεός τούς λυπήθηκε και τους λέει: «Ας είναι... Έχω κρατήσει κι εγώ ένα οικοπεδάκι, για να περάσω τα γηρατειά μου. Απ' αυτό θα σας κόψω κι εσάς ένα κομμάτι να το κάνετε πατρίδα. (Ας πάει και το παλιάμπελο, σαν να τους έλεγε). Και τους χάρισε το μισό, ενώ το άλλο μισό το κράτησε πράγματι για τον εαυτό του. [...]

Ας δούμε τώρα τη χώρα απ' τη μεριά του Θεού. Δηλαδή από ψηλά. Με την πρώτη ματιά πάνω στο χάρτη, καταλαβαίνουμε αμέσως πως κάτι ήξερε Αυτός που το κράτησε για τον εαυτό του αυτό το οικοπεδάκι.

Παντελής Καλιότσος, *Η σφεντόνα του Δαβίδ*, εκδ. 2001 (περιέχεται στο Τετράδιο Εργασιών της Νεοελληνικής Γλώσσας Γ' Γυμνασίου)

Τι θησαυρούς να έχει αυτό το «οικοπεδάκι» άραγε;

Το φυσικό περιβάλλον, τη φύση:

- Χλωρίδα/flora,
- Πανίδα/fauna,
- Ορνιθοπανίδα/Avifauna, bird population
- Ιχθυοπανίδα/Ichthyofauna, fish fauna, fish population, fish sector
- Μορφολογία του εδάφους, δηλαδή τα Βουνά, τα Φαράγγια, τις Πεδιάδες, τις Λίμνες, τα Ποτάμια, τις Θάλασσες και τις Ακτές,
- Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της φύσης όπως τα Ηφαίστεια, τις Σπηλιές, τις Ερήμους κλπ.

Τα παραπάνω εξασφαλίζουν την επιβίωση και την ευημερία από τη Γεωργία, την Κτηνοτροφία, τη Μελισσοκομία, την Αλιεία, την εξόρυξη Μετάλλων, δηλαδή την ΠΡΩΤΟΓΕΝΗ ΠΑΡΑΓΩΓΗ.

Μπορείτε να δείτε τους παρακάτω πίνακες με οργανωμένη την εικόνα της ελληνικής φύσης:

<https://www.geogreece.gr/drymos.php>

<https://sight-being.com/oi-10-ethnikoi-drymoi-tis-elladas/>

(Εθνικοί δρυμοί είναι τα πυκνά δάση)

...αλλά και το τεχνητό περιβάλλον και τον πολιτισμό:

- Υλικά δόμησης σπιτιών και εκκλησιών (πέτρα, τούβλο, μάρμαρο, ξύλο, κεραμίδι, σίδερο),
- Οικισμούς, δηλαδή Χωριά και Πόλεις (αρχιτεκτονική και διακόσμηση),
- Ελαιοτριβεία και Μύλοι (νερόμυλοι/ανεμόμυλοι/μπαρουτόμυλοι),
- Γεφύρια για τα ποτάμια,
- Λιμάνια για τις θάλασσες,
- Κάστρα,
- Επαγγέλματα,
- Εμπόριο και Εξαγωγές,
- Τεχνικές και Τέχνες,
- Χώροι λατρείας,
- Διατροφή και Γαστρονομία,
- Αμπελοκαλλιέργεια και οινοποιία (κρασί, τσίπουρο, ούζο, λικέρ, πετιμέζι),
- Μαστιχοπαραγωγή στη Χίο,
- Ενδυμασία,
- Διασκέδαση και όλα όσα προκύπτουν ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΩΣ από το φυσικό περιβάλλον, σε δεύτερο χρόνο, μακροπρόθεσμα, στο πέρασμα των χρόνων και αποτελούν τον ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ. (αλλιώς ο δευτερογενής και τριτογενής κλάδο της παραγωγής ενός κράτους, δηλαδή το εμπόριο και τις υπηρεσίες).

<https://youtu.be/kgY0lcrOuss> και με μετάφραση: https://youtu.be/ZxrL_gd9lx0

Δείτε και διαβάστε το τι κάνει ο άνθρωπος για να ζήσει σε δύσκολα περιβάλλοντα, με το παράδειγμα του καπετάνιου Μήτσου Σκοπελίτη

<https://www.mixanitouxronou.gr/skopelitis-o-thrilikos-kapetanios-ton-mikron-kikladon-pou-ton-fovithike-thalassa-taxideve-kathe-kero-ke-zontanepse-tin-agoni-grammi-vinteo/>

οι 2 μολόπερες

η πρέσα
που έγινε στον
Πειραιά στο
«Μηχανουργείο
Βασιλειάδη»

ο στύλος πίεσης

Σπίτι-ελαιοτριβείο που
αναπαλαιώθηκε και
κατοικείται στο χωριό
Γραμπιάς Καρύστου
στην Εύβοια.

Δείτε και ένα πρόσφατο ερασιτεχνικό
βίντεο από το Αρβανιτοχώρι της Κάσου:
ένας χώρος που λειτούργησε σαν σχολείο
από το 1880, μετά σαν αποθήκη
πυρομαχικών των Ιταλών, κατόπιν σαν
αίθουσα για χορούς και τέλος σαν
παραδοσιακό ελαιοτριβείο με 4
μολόπερες, ως τη δεκαετία του '70, πριν
γίνει μικρό λαογραφικό μουσείο:

<https://youtu.be/FuXKyxgkM>

1

<https://2.bp.blogspot.com/-kDd7ZnC0gU/UhxxdxtBBOI/AAAAAAAFcM/sA53klgnfmw/s1600/.jpg>

Το γεφύρι της «Πορτίτσας» στο νομό Γρεβενών, ίσως το ωραιότερο από την άποψη της θέσης του, στην είσοδο φαραγγιού.

<https://1.bp.blogspot.com/-xIT9mALI2Ds/YaCyTSxPJ2I/AAAAACSis/gv2g3doUGfw8td67XNijr7K3IUyTfVeQCLcBGAsYHQ/s1030/Portitsa-7.webp>

3

2

Το γεφύρι της «Αγίας Σωτήρας ή Σβόλιανης» στο νομό Κοζάνης, από το 1850. Η μια πλευρά του πατά σε βράχο.

4

5

7

Produced by Marina Gkavardina

**Το γεφύρι της
«Πλάκας» στον
Άραχθο.**

**Είναι το μεγαλύτερο
μονότοξο γεφύρι των
Βαλκανίων, με
άνοιγμα τόξου 40μ.,
ύψος 20μ. και πλάτος
3,20μ.**

**Κατέρρευσε το 2015 και
αναστηλώθηκε πρόσφατα.**

**Η κατασκευή του
ξεκίνησε το 1860
και τελείωσε το
1866 μετά από 2
καταρρεύσεις.**

Πώς θα υλοποιήσουμε ένα διδακτικό project/διδακτικό εγχείρημα, σχέδιο, έργο, ενότητα για τη φύση;

- Ενεργοποιώντας την κιναισθητική/kinesthetic/kinaesthetic αντίληψη των παιδιών με εποπτικά μέσα ώστε να συνδεθούν γρήγορα: βίντεο, φωτογραφίες από το διαδίκτυο και από οικογενειακά άλμπουμ, παλιά αντικείμενα (αλέτρι/plow-plough, αργαλειός/loom κλπ.) αλλά και δημοτικά τραγούδια με τους χορούς τους.
- Δείχνοντάς τους τον κόσμο στον οποίο ζουν και καθιστώντας τα υπεύθυνα για τη διατήρησή του και την αιιφορία/βιώσιμη ανάπτυξη/βιωσιμότητα/sustainability. Καλλιεργώντας την ενσυναίσθηση/empathy, sensibility και την αυτοπεποίθηση/self-confidence μέσα από τη συμμετοχή/participation στη ζωή.
- Ενθαρρύνοντας την τάξη να δουλέψει σε ζευγάρια ή ομάδες: θα υπάρξει καταιγισμός ιδεών/brainstorming, αλληλεπίδραση/interaction, συνεργασία/collaboration και προτάσεις για αιιφορία προς την «κοινότητα»/community.

1^η Διδακτική δυνατότητα μιας ενότητας για το φυσικό περιβάλλον:

ΠΑΡΑΓΩΓΗ:

- ΠΕΡΙΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ
και
- ΚΕΙΜΕΝΟΥ ΠΟΥ ΔΕΙΧΝΕΙ ΤΗΝ
ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΗ/INTERACTION
ΦΥΣΗΣ ΚΑΙ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

- Δίνουμε φωτογραφίες ή βίντεο και ζητάμε περιγραφή. Σε όλες τις περιπτώσεις βοηθάμε με λεξιλόγιο γιατί οι ελλείψεις μπορεί να είναι πολλές. Ζητάμε τίτλο για τη φωτογραφία και τίτλο παραγράφων αν η περιγραφή είναι μεγάλη.
- Η περιγραφή είναι καλή όταν είναι καλή και η παρατήρηση. Δίνουμε χρόνο στην παρατήρηση της εικόνας.
- Ξεκινάμε με τα ουσιαστικά (π.χ. δέντρο, χλωρίδα, θάλασσα, δάσος, μετανάστευση, μόλυνση). Είναι σημαντικό να εξηγήσουμε όμως τι είναι το «ουσιαστικό» στα ελληνικά: είναι μια ουσία, μια υλική ύπαρξη, ένα ον, κάτι που υπάρχει είτε είναι έμψυχο είτε άψυχο, κάτι που αποτελεί μια ταυτότητα ή κάτι που έχει μια ιδιότητα (δέντρο). «Ουσιαστικό» είναι επίσης μια έννοια του ότι κάτι γίνεται, κάτι συμβαίνει επομένως το «ουσιαστικό» μας συνδέει με το «ρήμα» (φωτοσύνθεση).
- Μετά τα ουσιαστικά δίνουμε επίθετα, αυτά που θέτουμε πάνω από τα ουσιαστικά, για να διαλέξει ο μαθητής. Με αυτά θα καταλάβει το είδος της «ουσίας» που βλέπει, τα χαρακτηριστικά της ύπαρξης, την ιδιότητα που έχει και που, με όλα αυτά, διαφοροποιείται από άλλες «ουσίες», άλλες υπάρξεις, άλλα «ουσιαστικά».
- Επίσης, δίνουμε να διαλέξει και «μετοχές». Έτσι θα καταλάβει ότι ένα «ουσιαστικό» «μετέχει» σε κάτι που γίνεται ή σε κάτι που έχει γίνει. Η «ουσία» μας τότε έχει υποστεί κάτι που το δηλώνει η «μετοχή» (π.χ. ανθισμένο, καλλιεργημένο, φυτεμένο, ανεμοδαρμένο, ονειρεμένο, παγιδευμένο, καμένο, αγριεμένο)

2^η Διδακτική
δυνατότητα μιας
ενότητας για το φυσικό
περιβάλλον:

ΛΕΞΙΛΟΓΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗ ΧΩΡΑ (CONTINENTAL)

αλλά και
ΓΙΑ ΤΑ ΝΗΣΙΑ

- Λέξεις της υπαίθρου (χωράφια, χωριά, δάση, βουνά κλπ.) και προτάσεις που μπορεί να ειπωθούν σε μια βόλτα ή στη διάρκεια διακοπών.
- Λέξεις του γλυκού νερού, του ποταμού ή της λίμνης και προτάσεις που μπορεί να ειπωθούν σε μια βόλτα δίπλα σε ποτάμι, μπροστά σε καταρράκτη, πάνω σε γεφύρι και μπροστά ή μέσα σε μια λίμνη.
- Λέξεις για προϊόντα της ελληνικής γης: γάλα, γιαούρτι, τυρί, βούτυρο και ελαιόλαδο, λάδι και μέλι και βότανα. Για το κρασί, τον τραχανά, τις πίτες, τα σιροπιαστά, τα γλυκά κουταλιού κλπ.
- Λεξιλόγιο μαθαίνεται και σε συζητήσεις με συγγενείς που θυμούνται τον τόπο καταγωγής τους: τα παιδιά κρατάνε σημειώσεις για τις λέξεις που δεν ξέρουν και φτιάχνουν απλά κείμενα.
- Σε ένα project για την ομορφιά της φύσης είναι ευκαιρία να χρησιμοποιηθούν θετικοί χαρακτηρισμοί: Μαγικό, φοβερό, εντυπωσιακό, ονειρικό, ονειρεμένο, υπέροχο, συγκινητικό, σοκαριστικό, τέλειο, απίστευτο, ιδιαίτερο, μοναδικό, ανεπανάληπτο, όμορφο, γραφικό, θεσπέσιο, ρομαντικό...
- Καθώς θα γίνονται οι περιγραφές της χλωρίδας και της πανίδας, τα παιδιά χρησιμοποιούν λέξεις που δηλώνουν αντίθεση: όμως, είναι κρίμα που, ωστόσο, παρ' όλα αυτά, αν και, δυστυχώς, το δυσάρεστο είναι ότι, ...
- Λεξιλόγιο της Γεωγραφίας, της Κλιματολογίας και της Βιολογίας που έχει ελληνική ρίζα. Γενικά, λέξεις που έχουν περάσει στην Αγγλική γλώσσα (slides 69, 70, 71, 72)

Η γλώσσα είναι μέσο και όχι σκοπός. Σκοπός είναι να καλλιεργηθεί η οικολογική συνείδηση, να φανεί η αξία της αιιφορίας/sustainability.

Εμβαθύνουμε και επεκτεινόμαστε όσο μας το επιτρέπει η τάξη: από το απλό στο πιο σύνθετο. Επίσης, οδηγούμαστε σε κάποιο συμπέρασμα για το περιβάλλον με **ΕΠΑΓΩΓΙΚΗ/INDUCTIVE ΜΕΘΟΔΟ**.

- Στη διδασκαλία μας στοχεύουμε σε κάτι στο οποίο τα παιδιά μπορούν να παίξουν ουσιαστικό ρόλο: όχι να μάθουν απλά, σαν τουρίστες, τι υπάρχει στην Ελλάδα αλλά να ανακαλύψουν κι άλλα στοιχεία με ιδιαίτερη σημασία ή με βιοποικιλότητα/biodiversity.
- Στοχεύουμε σε ό,τι απειλείται και πρέπει να το «σώσουμε». Τα παιδιά μπορούν να προτείνουν, αν τα κάνουμε να νιώσουν ότι το περιβάλλον τους ανήκει και η αιιφορία είναι δική τους συνεισφορά/συμβολή. Μιλάμε για ανευθυνότητα του παρελθόντος και για υπευθυνότητα στο παρόν και το μέλλον.
- Διαλέγουμε κάτι που θυμίζει την Αυστραλία και κάνουμε σύγκριση, βρίσκουμε ομοιότητες και διαφορές. Από την Ελλάδα στον κόσμο ή και αντίστροφα. Τα παιδιά μπορούν να πουν στα ελληνικά αυτά που μαθαίνουν για τη φύση και την αιιφορία στην αγγλόφωνο σχολείο τους.
- Ζητάμε να ψάξουν για τυχόν φωτογραφίες των συγγενών τους από τότε που ζούσαν στην Ελλάδα ή από τις διακοπές της οικογένειας στα προηγούμενα χρόνια. Τις φέρνουν στην τάξη και τις περιγράφουν. Συζητάμε το γιατί η μετανάστευση από την Ελλάδα ήταν τόσο μεγάλη: οι άνθρωποι μετακινούνται πάντα κυρίως λόγω πολέμων, φτώχειας, οικολογικών καταστροφών. Γράφουμε τις σκέψεις για τον τρόπο ζωής των συγγενών σήμερα και παλιά, εδώ κι εκεί, στην Ελλάδα και την Κύπρο.

Είναι κάτι καινούριο η αειφορία; Όχι!

- Ας συγκρίνουμε τον παραδοσιακό τρόπο παραγωγής, παγκοσμίως, με τον σύγχρονο τρόπο που είναι ο βιομηχανικός: Ζητάμε από τα παιδιά να σκεφτούν ότι τώρα τα βρίσκουμε όλα στα supermarkets ενώ παλιά ο άνθρωπος έπαιρνε τις πρώτες ύλες από τη φύση και παρασκεύαζε/έφτιαχνε ό,τι ήθελε.
- Η παραγωγή ήταν οικιακή, πιο λίγες οι ποσότητες, η φύση προλάβαινε να ανανεωθεί, τα προϊόντα της γης καταναλώνονταν στην εποχή τους, το κρέας δεν ήταν συχνά στο τραπέζι και χωρίς να το ξέρει ο άνθρωπος εφάρμοζε την αειφορία.
- Τώρα παράγουμε πολλά, καταναλώνουμε γρήγορα, η φύση κουράζεται, εξαντλείται.
- Συζητήστε το παράδειγμα των Αβορίγινων.
- Συζητάμε για τα πανηγύρια της Ελλάδας και ιδιαίτερα του Αιγαίου. Τα περισσότερα γίνονται το καλοκαίρι. Δεν έχουν μόνο θρησκευτικό περιεχόμενο. Μάλιστα η λατρεία είναι στην πραγματικότητα μια αφορμή.
- Ο άνθρωπος γιορτάζει το ότι έχει ξανά γύρω του μια φύση έτοιμη να του προσφέρει τα αγαθά της, το ότι έκλεισε η δύσκολη περίοδος του χειμώνα, το ότι μπορεί άφοβα και χωρίς άγχος να διασκεδάσει, να πιει αλλά και να μεθύσει, να ακούσει μουσική αλλά και να τραγουδήσει, να χορέψει, να ξοδέψει, να ερωτευτεί, να φλερτάρει, να παντρευτεί, να σκεφτεί το μέλλον, να συναντήσει κόσμο, να κλείσει συμφωνίες...
- Το πανηγύρι είναι για την κοινωνία ό,τι είναι στη φύση το ανθισμένο λουλούδι, ο καρπός πάνω στο δέντρο, τα κοπάδια με τα νεογέννητα ζώα δίπλα στις μανάδες τους. Είναι μια απόδειξη ότι ο κύκλος της ζωής είναι αειφόρος,... αν... τον σεβαστούμε.

«-Κυκλάμινο, κυκλάμινο,
στου βράχου τη σκισμάδα,
πού βρήκες χρώματα κι ανθείς,
πού μίσχο και σαλεύεις;

-Μέσα στο βράχο σύναξα
το γαίμα στάλα-στάλα,
μαντήλι ρόδινο έπλεξα
κ' ήλιο μαζεύω τώρα»

«Κουβέντα μ' ένα λουλούδι»

Από τα
«Δεκαοχτώ λιανοτράγουδα της πικρής
πατρίδας», Γιάννη Ρίτσου

Η νησιωτική Ελλάδα έχει μεγάλη ποικιλία τοπίου.

Υπάρχει μια γενική εντύπωση ότι είναι φτωχή σε χλωρίδα. Πραγματικά, σε σχέση με την ηπειρωτική Ελλάδα υπάρχουν νησιωτικές περιοχές με πολύ λίγη βλάστηση, σχεδόν αφιλόξενες.

Ωστόσο, όλα τα νησιά σχεδόν καλλιεργούνται και μάλιστα υπάρχουν νησιώτες που ποτέ δεν είχαν επαφή με τη θάλασσα και ζούσαν/βιοπορίζονταν από τη γη και την κτηνοτροφία. Και αρκετά νησιά έχουν δυο πρόσωπα, ένα ξερό και ένα πιο πράσινο, όπως η Σαμοθράκη, η Εύβοια, η Κρήτη κλπ.

Η χλωρίδα όμως κινδυνεύει παντού από την τουριστική «ανάπτυξη» ή την «αξιοποίηση» όταν αυτή γίνεται από ανθρώπους που δεν γνωρίζουν πού χτίζουν και ποια ακριβώς αξία έχει η γη που «αξιοποιούν».

Produced by Marina Gkavardina

Κυκλάμινα, στη βάση αιωνόβιας
καστανιάς, στον προστατευόμενο
«Καστανόλογγο» Καρύστου.

Σε σύγκριση με την Ευρώπη, η χλωρίδα των νησιών μας είναι πολύ πλούσια.

Έχει πολλά είδη μεγάλων και μικρών φυτών σε μικρή έκταση. Και αυτό γιατί πολλά είδη εξελίχθηκαν απομονωμένα μεταξύ τους μέσα στη γεωλογική ιστορία του πλανήτη. Στα νησιά υπάρχουν:

- Φρύγανα, δηλαδή θάμνοι στρογγυλοί, αγκαθωτοί, χαμηλοί και ξεροί/φρυγανισμένοι το καλοκαίρι.
- Θάμνοι ψηλοί και πράσινοι όλο το χρόνο που δίνουν τροφή στα αιγοπρόβατα και που τους τρυγούν οι μέλισσες για να κάνουν εξαιρετικής ποιότητας μέλι (κορυφαίο το θυμαρίσιο από τον θάμνο του θυμαριού και το μέλι από το ρείκι). Μαζί με τα φρύγανα συγκρατούν το έδαφος, φυτρώνουν ακόμα και σε κάθετες πλαγιές, έχουν αρωματικές και φαρμακευτικές ιδιότητες.
- Δάση πεύκων στα μεγάλα νησιά Θάσο, Λέσβο, Σάμο, Ρόδο, Κάρπαθο. Στις Σποράδες υπάρχει το είδος της Χαλεπίου πεύκης. Στη Σκιάθο μάλιστα υπάρχει το μοναδικό στο Αιγαίο δάσος κουκουναριάς πάνω σε άμμο. Κυπαρίσσια υπάρχουν στη Μήλο αλλά και στη Ρόδο. Δάση κέδρων υπάρχουν στη Νότια Κρήτη αλλά και στη Νάξο κοντά στο κύμα. Πλατάνια, καρυδιές, καστανιές και,
- Πολλά οπωροφόρα δέντρα και, κυρίως στα μεγάλα νησιά, ελαιώνες και αμπέλια. Το λάδι μας το λέμε «πράσινο χρυσάφι». *(Η Αθηνά ήταν η Θεά της ελιάς και ο Διόνυσος ο Θεός του αμπελιού και του κρασιού.)*

Πώς μπορώ αρχικά να κεντρίσω το ενδιαφέρον των παιδιών;

Αν τους πω ότι τα τυροκομικά προϊόντα, το κρέας και το μέλι των νησιών μας είναι γευστικότερα λόγω της αλμύρας και της χλωρίδας (χόρτα, γρασίδι, λουλούδια, κλαριά, θάμνοι) που έχουν για τροφή τους τα ζώα: γραβιέρες Νάξου, Τήνου, Κρήτης, Μυτιλήνης, οι μυζήθρες της Κρήτης κλπ.

Ξεχωριστά τα λαχανικά και τα όσπρια: οι πατάτες Νάξου, τα ρεβύθια της Σίφνου, η φάβα, τα άνυδρα ντοματάκια και το κρασί της Σαντορίνης, η κάππαρη και η αγκινάρα της Τήνου.

1) Η γιορτή της Παναγίας στην ορεινή και απομονωμένη Όλυμπο της Καρπάθου. Είναι αξιοθαύμαστο το πώς αυτό το μέρος κατοικήθηκε για αιώνες ψηλά σε βουνό, μακριά από τη θάλασσα και ήταν ακμαίο, ζωντανό μέχρι τις τελευταίες δεκαετίες. Οι μετανάστες σε Αθήνα, Ρόδο και εξωτερικό το θυμούνται το Πάσχα και το καλοκαίρι, στον Δεκαπενταύγουστο: <https://youtu.be/Sr3xzywThXY> . Επίσης χρήσιμα για όλη την Ελλάδα είναι τα βίντεο του Ηλία Μαμαλάκη «Μπουκιά και συχώριο». Για την Κάρπαθο υπάρχουν 3 βίντεο:

«Κάρπαθος» <https://youtu.be/gfvQuzGEQ34>

«Όλυμπος Καρπάθου, Μέρος Α' HD (Πασχαλινό)» https://youtu.be/rUlfxV7ua_Q

«Πάσχα στην Όλυμπο» <https://youtu.be/3jfs9uctMj8>

2) Ψάχνω μαζί τους υλικό από διάφορα παραδοσιακά και όχι εμπορικά πανηγύρια των νησιών αλλά και παραλιακών περιοχών. Σχολιάζουμε το φαγητό, την προετοιμασία του, τη μουσική, το χορό: Δείτε 2 βίντεο από το πανηγύρι του Αγίου Μάμμα στην Κάσο, το 2013. Σε ένα μικρό νησί των Δωδεκανήσων, όπου λίγοι μένουν πια μόνιμα, όλο το χρόνο, τα πανηγύρια γίνονται από όλους τους ντόπιους, εθελοντικά και χωρίς πολυτέλειες (θα δείτε να σερβίρονται τα φαγητά στα πιάτα με τα χεράκια των αντρών). Φρέσκα και απλά υλικά, σε ανοιχτούς χώρους, με άντρες και γυναίκες να δουλεύουν μαζί και να χαίρονται την κάθε στιγμή. Τα γνωστά μας μακαρόνια νοστιμεύουν με τη «σιτάκα» και το «σίκνωμα», το τσιγαρισμένο κρεμμύδι:

<https://youtu.be/QC84eC4OdXY> και <https://youtu.be/B-Pbw6LIR1o>

3) Δείχνω άνοιγμα παραδοσιακού φύλλου κρούστας και καταϊφιού για σιροπιαστά γλυκά από τον Γιώργο Χατζηπαράσχο στην πόλη του Ρεθύμνου, στην Κρήτη: <https://youtu.be/hapSIAP2xrc>

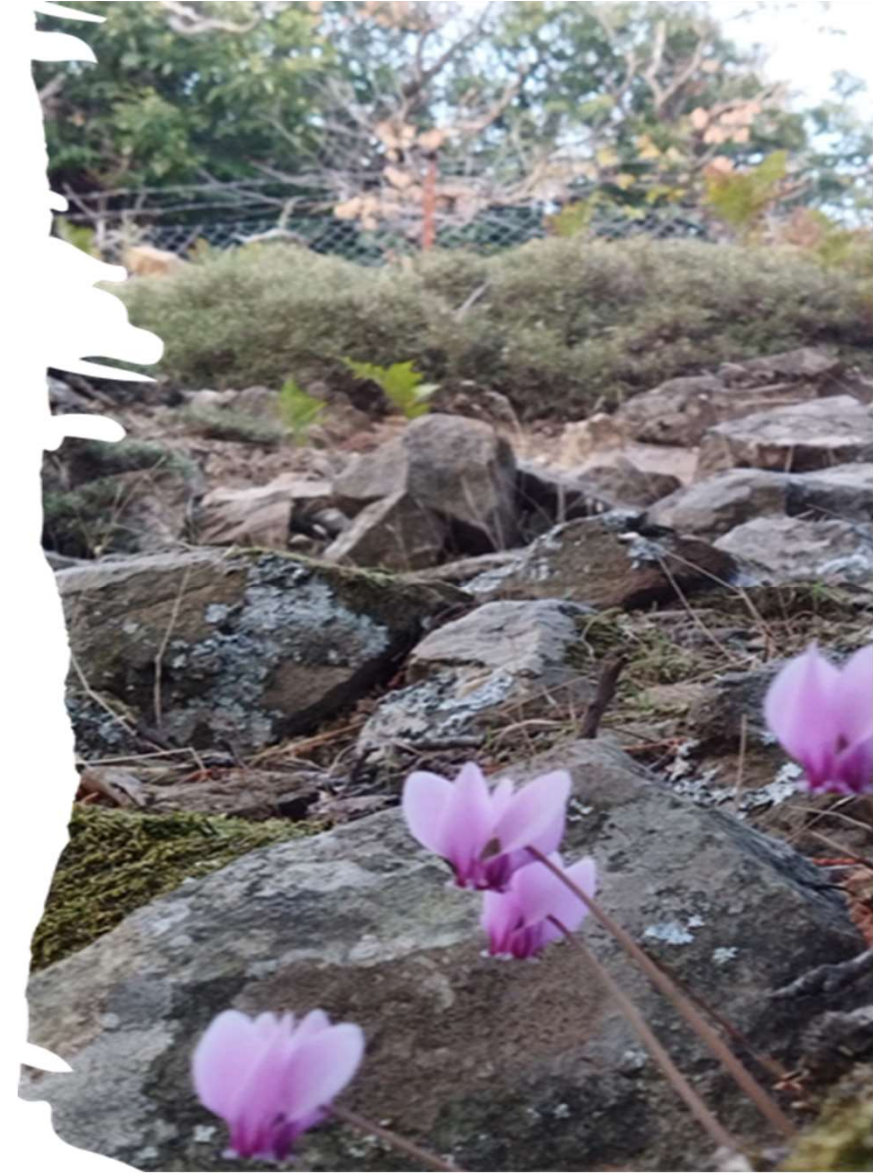
4) Δείτε πώς φτιάχνονται με τα χέρια, «χειροποίητες σκορδομακαρούνες»/ homemade or handmade pasta with garlic, στην Όλυμπο Καρπάθου, από γιαγιά, κόρη και εγγονή της οικογένειας Λεντάκη:

<https://youtu.be/z2D9sykJsWs>

5) Δείχνω την τέχνη της «τσιμπήστρας» των «μελιτινιών» στη Σαντορίνη / the art of “pinching” the phyllo dough: <https://youtu.be/413r7aS1he8>

Διδάσκω τη γλώσσα συνδέοντας τα παιδιά με την πραγματικότητα των νησιών:

- Τους ζητώ να γράψουν συνταγές και εκτέλεση φαγητών και γλυκών. Μαθαίνουν αρκετά για τα προϊόντα της φύσης μας, την καθημερινή ζωή και τις κοινωνικές σχέσεις:
 - Δίνω ανακατεμένες τις προτάσεις και ζητώ να μπουν σε λογική σειρά για να βγει η συνταγή.
 - Ζητώ να χρησιμοποιούν λέξεις για το χρόνο (αρχικά, στην αρχή, πρώτα, μετά, ύστερα, κατόπιν, στο τέλος, τελικά, εντωμεταξύ, παράλληλα, ταυτόχρονα, την ίδια στιγμή κλπ.)
- Γράφουν κείμενα στα οποία εκφράζουν τα συναισθήματά τους και τις απόψεις τους για τα βιώματα σχετικά με τη μεσογειακή διατροφή:
 - Τι τους αρέσει; τι είναι νόστιμο; (είτε το έχουν φάει είτε από το βίντεο που βλέπουν). Ασκοούνται στο να γράφουν τα συναισθήματα που τους προκαλεί το φαγητό ή το γλέντι.
 - Όλα αυτά συνοδεύονται φυσιολογικά και από το «γιατί», την αιτιολόγηση (επειδή, διότι, γιατί, καθώς...).

«ΞΕΡΟΛΙΘΙΕΣ ΚΑΙ ΠΕΖΟΥΛΕΣ»

<https://youtu.be/Bfn-Mr8oZdM>

Παραδοσιακό αλώνισμα στη Σίφνο του 2021 από μια οικογένεια του νησιού.
Πρωταγωνιστές το άλογο και ο γαΐδαρος.

<https://youtu.be/6nNJ5lpZuqU>

Παραδοσιακό λίχνισμα στη Σίφνο, μεγάλο βίντεο σε διάρκεια.

https://youtu.be/OzS_-a6dM44

Η τέχνη της ξερολιθιάς (βίντεο 11:00 από την Ήπειρο).

<https://fb.watch/fF-Z1eGRPD/>

Ξερολιθιές και γαΐδαράκος στην Αμοργό.

(δείτε Backup, slide 74)

Εργασία: Οι νησιώτες δημιούργησαν τις περιουσίες τους με τον ιδρώτα και τους ρόζους των χεριών τους. Ακόμα και σήμερα, τα μικρά χωράφια των νησιών δεν δουλεύονται με τρακτέρ όπως συμβαίνει στην ηπειρωτική Ελλάδα.

Κάνετε σύγκριση με τις απέραντες εκτάσεις της Αυστραλίας. Πώς επιβίωσαν οι Αβορίγινες; Πώς ο λευκός άνθρωπος προσαρμόστηκε και αξιοποίησε τη φύση για να ζήσει; πώς το κάνει τώρα μετά από 234 χρόνια;

Δίνω προτάσεις και δουλεύω ανάλογα με το επίπεδο:

1. Δημιουργώ πίνακα με ουσιαστικά, επίθετα, ρήματα, μετοχές, επιρρήματα κλπ. Δίπλα έχω την αγγλική μετάφραση και ένα απλό σχήμα ή φωτογραφία όπου είναι δυνατόν.
2. Σε παιδιά άλλου επιπέδου ζητάω να βρουν τις δευτερεύουσες προτάσεις.
3. Αλλού δουλεύω με τις εγκλίσεις: την οριστική, την υποτακτική και την προστακτική έγκλιση.
4. Αλλού δίνω τις λέξεις ανακατεμένες και ζητώ να μπουν σε λογική σειρά.
5. Ζητώ από τα παιδιά να δημιουργήσουν παραγράφους.
6. Ζητώ από τα παιδιά να δώσουν τίτλο στις παραγράφους που σχηματίστηκαν.
7. Παράλληλα ενθαρρύνω να σχεδιάσουν ή να ζωγραφίσουν, όσο μπορούν, αυτό που διαβάζουν για να δούμε αν έχουν καταλάβει το βασικό νόημα.

«ΒΟΛΤΕΣ ΣΤΑ ΣΟΚΑΚΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΞΟΧΕΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ» (δείτε Backup, slide 75)

- Οι δρόμοι για τις παραλίες είναι στενοί και δεν πάει παντού λεωφορείο. Πρέπει να έχουμε δικό μας αμάξι.
- Για να πάμε στο εκκλησάκι του Αι Γιώργη το μονοπάτι είναι στενό και γεμάτο πέτρες.
- Τα παντζούρια/shutters στα νησιά είναι ξύλινα και βαμμένα συνήθως με μπλε ή πράσινο χρώμα/μπογιά.
- Όλη τη μέρα ανεβοκατεβαίνω στα σοκάκια/alleys και βγάζω φωτογραφίες. Χαιρετάω τις γιαγιάδες που πλέκουν στα πεζούλια, έξω απ' τα σπίτια τους.

2

Ο βράχος/οι βράχοι/τα βράχια είναι ανάμεσα στις λέξεις της θάλασσας, της παραλίας και της ζωής στη διάρκεια των διακοπών.

Επίσης, η βραχώδης ακτή/οι βραχώδεις ακτές, το βραχώδες σημείο/τα βραχώδη μέρη.

Γενικές πληροφορίες σε μορφή προτάσεων και με λεξιλόγιο

- Μερικά μέρη στην Ελλάδα μου θυμίζουν τα βράχια στην ανατολική ακτή του Σίντνεϊ.
- Βρήκαμε μεγάλες παραλίες με άμμο στη Σκιάθο, στη Λήμνο και στα Χανιά της Κρήτης, που έμοιαζαν κάπως με την Bondi beach. Έχουν άμμο αλλά όχι μεγάλα κύματα και σέρφερ.
- Μας είπαν ότι τα ακατοίκητα νησιά του Αιγαίου έχουν τεράστια οικολογική σημασία και πρέπει να τα προστατεύουμε γιατί είναι καταφύγιο για πουλιά και έντομα.
- Μπορεί τα βράχια να είναι απόκρημνα και αφιλόξενα για τον άνθρωπο είναι όμως τέλεια οικοσυστήματα για πουλιά, ερπετά, έντομα, φώκιες και μικρά φυτά.
- Τα πουλιά ζουν στις βραχονησίδες της Ελλάδας χωρίς να φοβούνται τα σαρκοφάγα ζώα και κάνουν φωλιές/φωλιάζουν στο έδαφος.
- Το πουλί που βλέπουμε πιο συχνά στα βράχια είναι ο γλάρος/seagull.
- Οι βιολόγοι που πάνε στα νησάκια του Αιγαίου βρίσκουν φυτά, έντομα και ερπετά που δεν υπάρχουν στην υπόλοιπη Ελλάδα.
- Η μεσογειακή φώκια, το σπανιότερο θαλάσσιο θηλαστικό της Ευρώπης γεννάει σε σπηλιές στα βράχια των νησιών της Ελλάδας.

ΟΜΩΣ, οι βραχονησίδες, δηλαδή τα μικρά νησιά που αποτελούνται από βράχια, είναι πολύτιμα οικοσυστήματα.

Υλικό για το τι πρέπει να κάνει ο μόνιμος κάτοικος ή ο τουρίστας για να προστατευτεί το περιβάλλον των απόκρημνων ακτών στις θάλασσές μας.

- Η συμπεριφορά μας σε βραχώδεις ακτές και νησίδες πρέπει να σέβεται τους παρακάτω κανόνες:
- Από τον Απρίλιο ως τον Οκτώβριο στα μέρη αυτά υπάρχουν αποικίες όπου φωλιάζουν τα πουλιά και αναπαράγονται. Αν τα ενοχλήσουμε θα πετάξουν ομαδικά μακριά, δεν θα κάνουν φωλιές ή θα τις παρατήσουν με τα αβγά μέσα.
- Αν ανάψουμε φωτιά τη νύχτα η εμπειρία θα είναι για μας πολύ ρομαντική αλλά όχι για όσα θαλασσοπούλια θα τη δουν και δεν θα καταφέρουν να φτάσουν στις φωλιές τους, μέσα σε στοές, για να διανυκτερεύσουν. Ο έντονος φωτισμός θα τα αποπροσανατολίσει.
- Ποτέ σκύλοι και γάτες πάνω σε νησίδες, ακόμα κι αν είμαστε εμείς εκεί κοντά ή τα κρατάμε από το λουρί τους. Η θέα ενός θηλαστικού της στεριάς τρομάζει τα πουλιά που εγκαταλείπουν την αποικία τους.
- Με τα σκάφη αναψυχής ή τις ψαρόβαρκες οι άνθρωποι μεταφέρουν στις νησίδες ποντίκια και μεγάλους αρουραίους άθελά τους. Σε πολλές νησίδες τρώνε αβγά και νεοσσούς μέσα στις φωλιές. Είναι πλέον ελάχιστες οι νησίδες που δεν έχουν τρωκτικά και αποτελούν καταφύγιο για σπάνια πουλιά.
- Δεν ανάβουμε φωτιά ούτε τη μέρα (καλοκαιρινή ζέστη και αέρας), δεν κόβουμε λουλούδια, δεν τα ξεριζώνουμε γιατί δεν είναι ενθύμια/σουβενίρ! Δεν αφήνουμε επίσης εκεί φυτά, ερπετά ή θηλαστικά από αλλού.

Δίνω προτάσεις που αφορούν την ευχάριστη εμπειρία των διακοπών στη θάλασσα και δουλεύω ανάλογα με το επίπεδο, όπως και παραπάνω (slide no 19):

«ΒΟΥΤΙΕΣ ΑΠΟ ΨΗΛΑ ΚΑΙ ΠΛΑΤΣΟΥΡΙΣΜΑΤΑ»

- Μ' αρέσει, όταν είμαι με τους φίλους μου στο νησί, να πέφτω στη θάλασσα από τα ψηλά βράχια, δεξιά και αριστερά από την παραλία. Τα νερά εκεί είναι καταγάλανα/καταπράσινα και πολύ πιο δροσερά.
- Το μπάνιο στις νότιες παραλίες των νησιών είναι απόλαυση γιατί τα κύματα είναι μικρά και δεν κινδυνεύεις απ' τα βράχια.
- Δεν υπάρχει πιο ωραίο πράγμα απ' το να φτιάχνεις πύργους στην άμμο και ν' ακούς το κύμα δίπλα σου να σκάει στις πέτρες.
- Είναι υπέροχο να βρίσκεις σπηλιά στα βράχια και να βουτάς στα παγωμένα της νερά, μακριά απ' τον καυτό ήλιο.

(δείτε Backup, slide 76)

https://img.huffingtonpost.com/asset/61375d6a2600069e05403b5.jpeg?cache=8ai1jFVnWn&ops=scalefit_720_noupscale&format=webp

**ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ή
ΥΔΡΟΒΙΟΤΟΠΟΙ/WETLANDS**

**(δείτε Backup,
slide 77)**

**Το Εθνικό Πάρκο του Δέλτα
Έβρου σχηματίζεται στις
εκβολές του ποταμού
Έβρου, του μεγαλύτερου
στη Βαλκανική μετά τον
Δούναβη.**

**Είναι ανάμεσα στους
σημαντικότερους βιοτόπους
της Ευρώπης.**

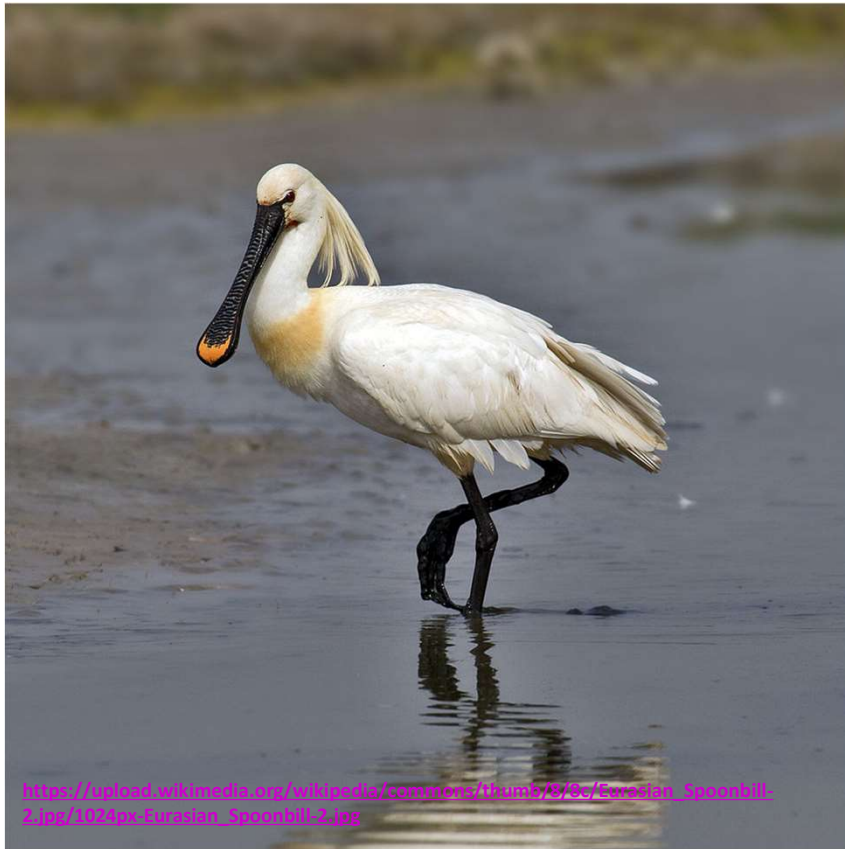
Όπως συμβαίνει σε κάθε ποτάμι, το νερό μεταφέρει υλικά που τα λέμε «φερτά» (από το ρήμα «φέρω, δηλαδή λάσπη, ξύλα, πέτρες) και στο σημείο που συναντά τη θάλασσα, σχηματίζει ένα πολύπλοκο Δέλτα. Εκεί βρίσκει καταφύγιο ένας μεγάλος αριθμός διαφορετικών ειδών φυτών και ζώων.

<https://youtu.be/lpgtMzs3EVI> Δείτε βίντεο με τα φοινικόπτερα ή φλαμίνγκο στον Έβρο.

<https://happytraveller.gr/delta-evrou/>
Διαβάστε πληροφορίες από το Happy Traveller του Ευτύχη Μπλέτσα.

Η «χουλιανομύτα», ίσως το πιο κοινό είδος πουλιού στο Δέλτα του Έβρου, με το ράμφος της που μοιάζει με κουτάλι. Το χουλιάρι ή κουτάλι προέρχεται από την ελληνιστική λέξη «κοχλιάριον» που με τη σειρά της προέρχεται από την αρχαία λέξη «κόχλος».

<https://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/07/da/6d/59/nestos-river.jpg>

<https://youtu.be/vPxZ0xLJyD4>

<https://youtu.be/oZYK00kfCJ4>

Δείτε 2 σύντομα βίντεο με τους πανέμορφους
μαιανδρισμούς του ποταμού Νέστου.

**Ο Νέστος είναι το ποτάμι που χωρίζει τη
Μακεδονία από τη Θράκη.
Πηγάζει/ξεκινάει από τη Βουλγαρία και έχει
συνολικό μήκος 243 χιλιόμετρα αλλά στην Ελλάδα
έχουμε μόνο τα 140 από αυτά.
Όταν χύνεται στο Θρακικό Πέλαγος δημιουργεί ένα
πολύ πλούσιο Δέλτα, καταφύγιο για πολλά πουλιά.**

**Είναι από τα πιο όμορφα ποτάμια γιατί μοιάζει με
φίδι, ιδιαίτερα αν τον κοιτάμε από ψηλά. Αυτό το
σχήμα λέγεται «μαιανδρισμός»/winding curves.
Οφείλεται στο ότι το νερό συναντούσε βράχια που
δεν μπορούσε να διαβρώσει. Έτσι, αντί να
βλέπουμε μια ευθεία πορεία, βλέπουμε
ελικοειδείς στροφές, φιδωτό σχήμα.**

Το Εθνικό Πάρκο Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης περιλαμβάνει το Δέλτα του Νέστου και 2 λίμνες, τη Βιστωνίδα και την Ισμαρίδα. Δείτε 2 βίντεο με αγγλική μετάφραση για τις δράσεις στο πάρκο <https://youtu.be/OJRRwdEnRYs> και για την ορνιθοπανίδα του <https://youtu.be/BrFk0Ckr1cA>

Διαβάστε για το «αισθητικό δάσος» Νέστου και τη διαδρομή με τρένο:

<https://www.in.gr/2020/10/25/life/diakopes/idees-gia-taksidia/nestos-aisthitiko-kallos-kai-oikologiki-aksia/>

<https://www.kathimerini.gr/culture/athinaika-plus/561542488/nestos-mia-terastia-chameni-eykairia-gia-ton-toyrismo-vgike-apo-tis-rages/>

Δείτε τη διαδρομή στο δάσος του Νέστου με το τρένο:

<https://youtu.be/02JZTf4JNWU> βίντεο 12 λεπτών μέσα από την καμπίνα του μηχανοδηγού με θολή εικόνα

<https://www.facebook.com/100006715683964/videos/1669333753300465/> βίντεο 5 λεπτών έξω από το βαγόνι.

- **Η ερώτηση του 1 million dollar:**
«Κινδυνεύουν οι υγράτοποι;»
- **Γρήγορη απάντηση:** «Μα, όχι, αφού ο άνθρωπος δεν πλησιάζει σ' αυτούς...»

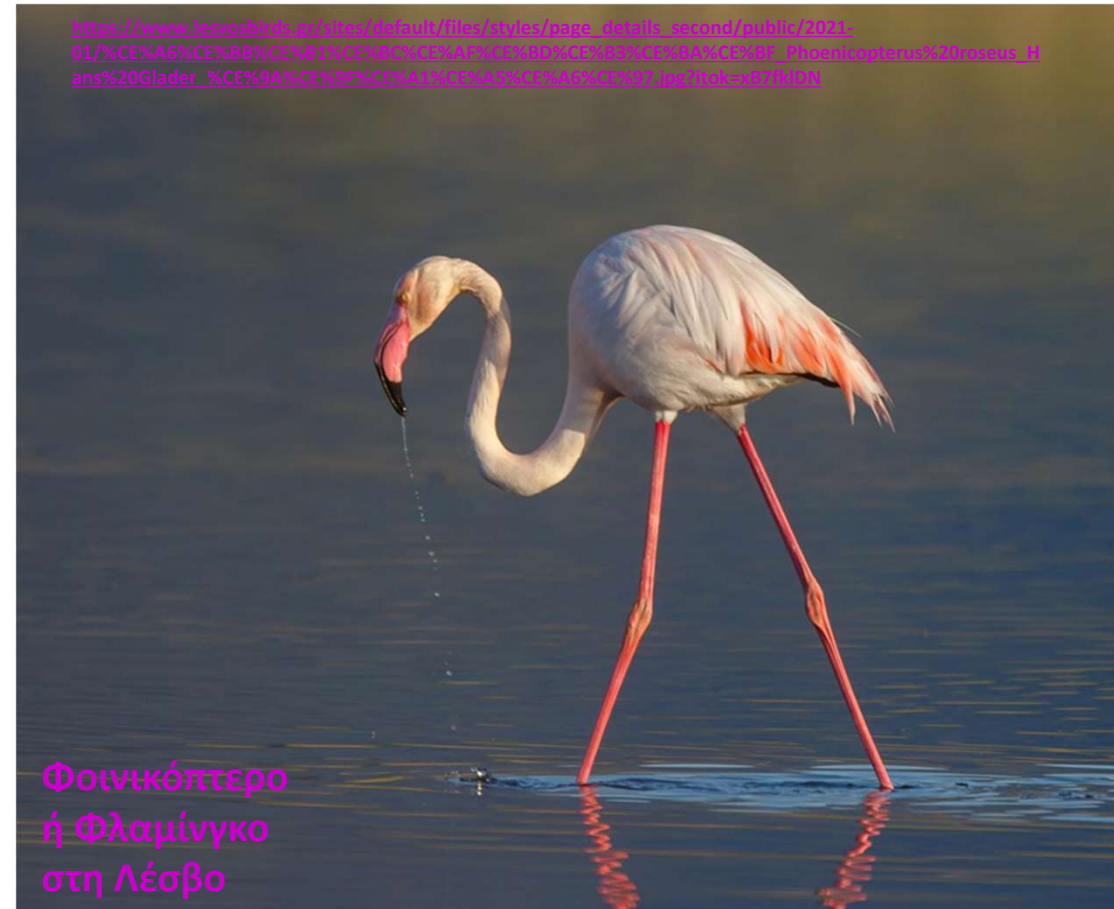
Κι όμως!

1. Γενικότερα όλα αυτά τα οικοσυστήματα φυτών, πουλιών, ψαριών και αμφιβίων/amphibians ΑΠΕΙΛΟΥΝΤΑΙ επειδή συχνά βρίσκονται ΚΟΝΤΑ σε σημεία που μπορεί να προορίζονται για δρόμους, λιμάνια, μαρίνες σκαφών, αεροδρόμια. Όλοι θέλουν μια θέση στην παραλία ή τη μια θέα από τα βράχια: ξενοδοχεία/τουρισμός, αθλητικές εγκαταστάσεις και γήπεδα ποδοσφαίρου, χώροι στάθμευσης.
2. Ο άνθρωπος αποξηραίνει/dry up τα έλη/swamps και τις λιμνούλες. Τα θεωρεί πλέον άχρηστα είτε γιατί θέλει περισσότερη καλλιεργήσιμη/farmable, cultivable, farmland είτε οικοδομήσιμη γη/building area/urbanisable area/constructible land.
3. Όλοι πρέπει να συνεργαστούν για την αειφορία/sustainability: ντόπιοι κάτοικοι/locals, επιχειρηματίες/businessmen, πολιτεία/state, government και επιστήμονες/scientists. Τα παιδιά το βλέπουν αυτό, μπορούν να το σχολιάσουν.

**ΤΑ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΑ ΠΑΙΔΙΑ ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΟΥΝ ΟΤΙ ΤΟ ΝΑ ΕΧΟΥΜΕ
«ΑΝΑΠΤΥΞΗ»/URBANIZATION/DEVELOPMENT,
EXPANSION/GROWTH OF ECONOMY ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΕΙΝΑΙ Η
ΠΡΟΚΛΗΣΗ/CHALLENGE ΤΗΣ ΕΠΟΧΗΣ ΜΑΣ.**

Πληροφορίες για τα Φοινικόπτερα ή Φλαμίνγκο
<https://www.lesvosbirds.gr/el/bird/flamingko-i-foinikoptero>

https://www.lesvosbirds.gr/sites/default/files/styles/page_details_second/public/2021-01/%CE%A6%CE%BB%CE%B1%CE%BC%CE%AF%CE%BD%CE%B3%CE%BA%CE%BF_Phoenicopterus%20roseus_Hans%20Glader_%CE%9A%CE%9F%CE%A1%CE%A5%CE%A6%CE%97.jpg?itok=xB7fkiDN

**Φοινικόπτερο
ή Φλαμίνγκο
στη Λέσβο**

Το σταβλοχελίδο, Barn swallow (*Hirundo rustica rustica*) με μήκος 17-21 εκατοστά και την πιο διχαλωτή ουρά. Είναι το πιο συχνό είδος στην Ελλάδα. Προτιμά όμως να ζει στην εξοχή ή σε πράσινα σημεία της πόλης.

Το μιτοχελίδο ή δεντροχελίδο Red-rumped Swallow (*Cecropis daurica*). Το μέγεθός του φτάνει έως τα 19 εκατοστά.

Το λευκοχελίδο ή σπιτοχελίδο, Common house martin (*Delichon urbicum meridionale*) με μήκος 12-15 εκατοστά. Αυτό φωλιάζει κυρίως στις πόλεις και είναι πιο γνωστό στον άνθρωπο.

Το βραχοχελίδο ή πετροχελίδο, με μήκος μέχρι 15 εκατοστά. Eurasian crag martin (*Ptyonoprogne rupestris*)

Χελιδόνι:
Το πιο γνωστό και κοινό στον άνθρωπο πουλί στην ελληνική επικράτεια, σε πόλεις και εξοχές.

Το οχθοχελίδο, Sand martin (*Riparia riparia*). Είναι το μικρότερο είδος χελιδονιού, με μέγεθος 12-13 εκατοστά.

1. <https://www.kathimerini.gr/life/environment/1073029/min-enchleite-kai-min-ta-zete-ta-chelidonia/>: πληροφορίες για το πώς να φερόμαστε στα χελιδόνια.
2. <https://youtu.be/OlekjIK1MiY>: βίντεο 11 λεπτών με χελιδόνια που φτάνουν στην Κύπρο στα τέλη Μαρτίου του 2020,
3. <https://youtu.be/TSgymqj1MdE>: βίντεο 10 λεπτών για φωλιά με νεοσσούς χελιδονιών στην Κύπρο.

Συζητήστε το υλικό από πάνω και από δίπλα. Ζητήστε από τα παιδιά να προτείνουν λύσεις για να μην χαθούν τα χελιδόνια από τις πόλεις.

- Η κατάχρηση των εντομοκτόνων στερεί τα χελιδόνια από τη μοναδική τροφή τους, που είναι τα ιπτάμενα έντομα, κυρίως κουνούπια και μύγες.
- Η μείωση των ελεύθερων χώρων πρασίνου και δέντρων διώχνει τα χελιδόνια.
- Στις μεγάλες πόλεις της Ελλάδας παρατηρείται το φαινόμενο που ονομάζεται με τον όρο «τσιμεντοποίηση». Τα χελιδόνια φτιάχνουν τις φωλιές τους στους εξωτερικούς τοίχους κτιρίων, κάτω από σκεπές και προεξοχές. Αλλά, ενώ παλιά οι άνθρωποι έβλεπαν σαν ευλογία το να έρθουν τα χελιδόνια να φτιάξουν φωλιά στο σπιτικό τους, σήμερα θεωρούν τις χελιδονοφωλιές κάτι που λερώνει, επομένως είναι ανεπιθύμητο, ιδιαίτερα στα σύγχρονα σπίτια. Ακόμα πιο αφιλόξενες είναι οι πολυκατοικίες και τα κτίρια γραφείων. Και αυτό είναι δυσάρεστο γιατί τα πουλιά αυτά επιστρέφουν κάθε άνοιξη και γεννούν στις ίδιες φωλιές, εκτός εάν τα ενοχλήσουμε ή τις καταστρέψουμε, κάτι που γίνεται συχνά.
- Τα χελιδόνια όταν έρχονται στην Ελλάδα την άνοιξη, μαζεύουν μικρά κομμάτια λάσπης και μικρά κομματάκια ξερού χόρτου και τα μεταφέρουν εκεί που θέλουν να χτίσουν τη φωλιά τους. Χρειάζονται 700 – 1500 σβόλους λάσπης για την κάθε φωλιά αλλά και πολλές μέρες. Μέσα στη φωλιά βάζουν μαλακά χόρτα και φτερά. Μόνο το οχθοχελιδονο ανοίγει τρύπες στο έδαφος κοντά σε νερό. Όμως, η λάσπη που είναι η πρώτη ύλη για την κατασκευή της φωλιάς των χελιδονιών ελαττώνεται στις πόλεις καθώς το κλίμα γίνεται πιο ξηρό και οι βροχές λιγοστεύουν.

Δίνω προτάσεις που αφορούν τους υγροβιότοπους και δουλεύω ανάλογα με το επίπεδο, όπως και παραπάνω (slides no 19 και 22):

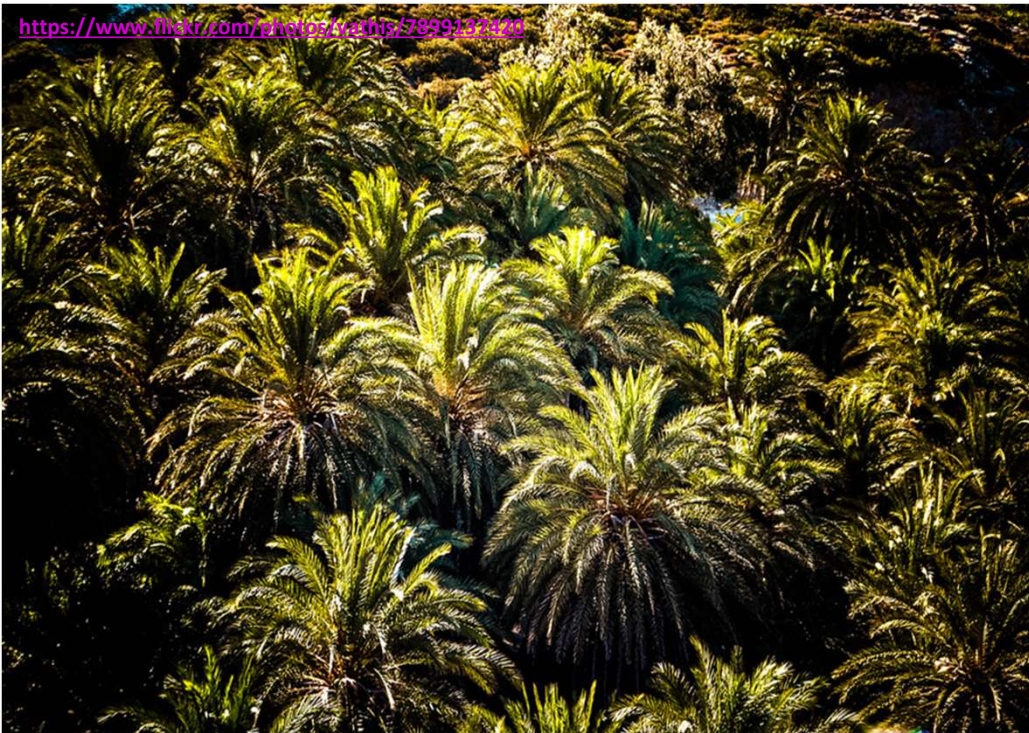
«ΦΤΕΡΟΥΓΙΣΜΑΤΑ, ΦΤΕΡΟΚΟΠΗΜΑΤΑ και... ΒΡΕΚΕΚΕΞ ΚΟΑΞ ΚΟΑΞ»

- Στην Αθήνα και σε άλλες πόλεις βλέπουμε μόνο σπουργίτια και χελιδόνια αλλά στα νησιά μπορείς να βρεις σμήνη/ομάδες/κοπάδια από μεγάλα μεταναστευτικά πουλιά.
- Σε πολλά ποτάμια της Ελλάδας υπάρχουν Δέλτα όπου φωλιάζουν και μεταναστεύουν χιλιάδες πουλιά.
- Αγαπώ τα πουλιά που κελαηδούν, το κελάηδισμά τους με ηρεμεί.
- Συμπαθώ τα περισσότερα πουλιά αλλά βρίσκω τους βάτραχους αηδιαστικούς.
- Αν είσαι σε βάρκα μέσα στις καλαμιές είναι σα να παίζεις κρυφτό: πανύψηλες, δίπλα η μια στην άλλη, είναι τέλεια κρυψώνα για τα βατράχια, τις χελωνίτσες, τις πεταλούδες και τα πουλιά.

(δείτε Backup, slide 78)

ΦΟΙΝΙΚΟΔΑΣΟΣ «ΒΑΙ»

**Μια ευχάριστη έκπληξη! Μια πανέμορφη
εξαίρεση στον κανόνα της ...μονοτονίας!**

**Η επαρχία Σητείας, σαν έδαφος, έχει ένα πολύ
πλούσιο «ανάγλυφο».**

**Για τους ειδικούς, είναι το βασίλειο της
βιοποικιλότητας. Η χλωρίδα της είναι πλουσιότατη.**

**Εκεί βρίσκεται το Φοινικόδασος «Βάι». Οι
επιστήμονες θεωρούν πως η περιοχή αυτή ήταν
κομμάτι αφρικανικής γης που δεν βυθίστηκε στη
θάλασσα.**

Διαβάστε πληροφορίες από το Happy Traveller και δείτε 3 σύντομα βίντεο:

- <https://happytraveller.gr/foinikodasos-bai/>
- <https://youtu.be/w2s6BgLVfYU> (1 λεπτό)
- <https://youtu.be/TA7VI61Q-IY> (6 λεπτά)
- <https://youtu.be/9YsvNCHrztA> (3 λεπτά)

<https://www.kosmosrentcar.com/el/Traveller-s-Guide/Lassithi-Area/Vai.html>

Η περιοχή της Σητείας ανήκει στον νομό Λασιθίου, στο ανατολικό άκρο της Κρήτης. Σε έκταση 250 στρεμμάτων βόρεια και ανατολικά της περιοχής της Σητείας απλώνεται το μοναδικό στην Ευρώπη φοινικόδασος με «Φοίνικες του Θεόφραστου» (Phoenix Theophrasti) που φτάνουν μέχρι την παραλία.

(Για πληροφορίες που μπορούν να γίνουν προτάσεις, δείτε Backup, slide 79)

<https://www.newsbeast.gr/travel/arthro/2180938/gnoriste-to-finikodasos-tou-vai>

5

ΕΚΕΙ ΠΟΥ ΠΕΤΡΩΣΕ Ο ΧΡΟΝΟΣ...

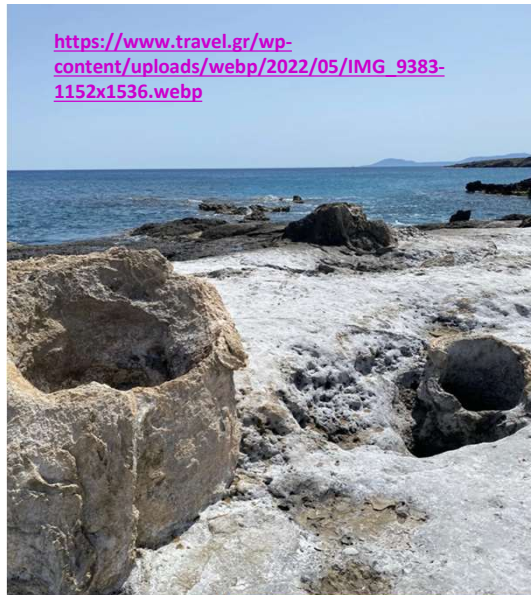
1) Απολιθωμένο δάσος Λέσβου

Φτιάξτε διαφημιστική αφίσα για το αξιοθέατο αυτό της Λέσβου αξιοποιώντας τις παρακάτω πληροφορίες:

- Το απολιθωμένο δάσος (petrified/fossilised forest) βρίσκεται στη Δυτική Λέσβο.
- Λέγεται έτσι γιατί έχει απολιθωμένα κομμάτια φυτών αλλά και κλαδιά, ρίζες, καρπούς, φύλλα και σπόρους.
- Εκεί θα δούμε πολλούς κορμούς να στέκονται όρθιοι και αυτό είναι πολύ εντυπωσιακό. Κάτω από το χώμα υπάρχουν οι ρίζες τους. Απολιθώθηκαν δηλαδή στη θέση που βρίσκονταν πριν από εκατομμύρια χρόνια.
- Πριν από 20 εκατομμύρια χρόνια, εκεί που είναι σήμερα το Βόρειο Αιγαίο και το νησί της Λέσβου, το κλίμα ήταν το υποτροπικό.
- Εκεί που σήμερα ήταν η Λέσβος, υπήρχαν κωνοφόρα δέντρα όπως πεύκα (pine tree), λεύκες (poplar, aspen, cottonwood), δάφνες (laurel, bay, daphne), κανελλόδεντρα (cinnamon tree), πλάτανοι (plane tree), βελανιδιές (oak tree), οξιές (beech tree), φοίνικες (palm tree, phoenix), σφένδαμοι (maple tree) αλλά και κυπαρίσσια (cypress, coniferous tree). Υπήρχαν ακόμα δέντρα που ήταν πρόγονοι της σημερινής Σεκόιας (sequoia, redwood) της Δυτικής Αμερικής...
- Την ίδια εποχή υπήρχαν ενεργά ηφαίστεια (volcano). Από τις εκρήξεις τους, τεράστιες ποσότητες λάβας και στάχτης κάλυψαν το νησί και το δάσος που απολιθώθηκε. Και έτσι διατηρήθηκε μέχρι σήμερα ο φλοιός, οι δακτύλιοι και το εσωτερικό του ξύλου.
- Στην περιοχή υπάρχει Μουσείο Φυσικής Ιστορίας με όλες τις πληροφορίες για τον επισκέπτη.

<https://studio75.gr/mouseio-fysikis-istorias-apolithomenou-dasous-sigri-lesvos/>

2) Απολιθωμένο δάσος Λακωνίας

Στην άκρη της Ελλάδας και κοντά στο χωριό Άγιος Νικόλαος, βρίσκεται το μοναδικό απολιθωμένο φοινικόδασος της Ευρώπης, με ηλικία ως και 3.000.000 χρόνια. Το κλίμα εκεί τότε ήταν υποτροπικό/subtropical. Ένα δάσος φοινίκων όμως, απολιθώθηκε εξαιτίας γεωλογικών φαινομένων. Όλη η περιοχή έχει διαμορφωθεί σε Γεωλογικό πάρκο, με ενημερωτικές πινακίδες, ενώ το καλοκαίρι οργανώνονται και ξεναγήσεις.

Δείτε ένα βίντεο 2 λεπτών:

<https://youtu.be/Xxt-4snDQMs>

καθώς και βίντεο 5 λεπτών:

<https://youtu.be/apYIJseWmik>

[https://www.e-evros.gr/uploads/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%98%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F-%CE%94%CE%91%CE%A3%CE%9F%CE%A3-\(1\)-1425567869.jpg](https://www.e-evros.gr/uploads/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%9B%CE%99%CE%98%CE%A9%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F-%CE%94%CE%91%CE%A3%CE%9F%CE%A3-(1)-1425567869.jpg)

3) Απολιθωμένο δάσος Λευκίμμης Έβρου

Ο χώρος του Αιγαίου αποτελεί μια από τις πλέον ενεργές/δραστήριες περιοχές του φλοιού της γης (earth's crust). Οι λιθοσφαιρικές ή τεκτονικές πλάκες (tectonic plates) κινούνται και πιέζουν η μια την άλλη με αποτέλεσμα πολλές ηφαιστειακές εκρήξεις/volcanic eruptions και μεταμορφώσεις των πετρωμάτων. Το δάσος της Λευκίμμης είναι λίγο παλαιότερο από εκείνο της Λέσβου. Είναι ηλικίας 25.000.000 χρόνων, όταν το κλίμα στην περιοχή ήταν καθαρά τροπικό.

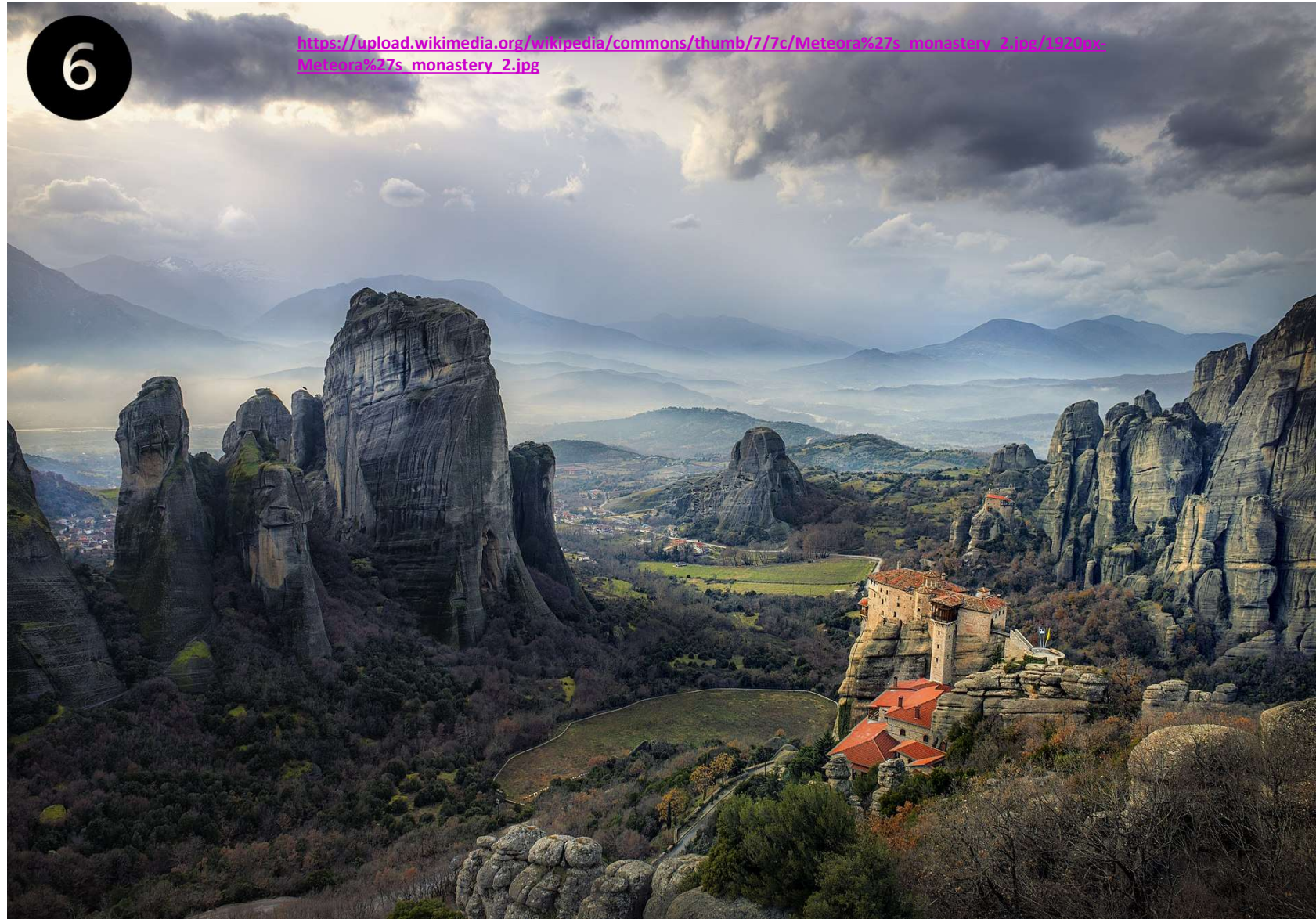
Μέχρι τώρα ανακαλύφθηκαν απολιθωμένα φύλλα (leaves) από κανέλα, φύλλα του δέντρου του καφέ, του καουτσούκ καθώς και φύλλα από αμπέλι (grapevine), φοίνικες, δρύες ή βελανιδιές. Διατηρούνται σε άριστη κατάσταση οι αυξητικοί δακτύλιοι (annual growth rings), ο φλοιός (tree covering, bark) καθώς επίσης και το εσωτερικό του ξύλου, οπότε γνωρίζουμε και το είδος του απολιθωμένου δέντρου. Έχουν επίσης απολιθωθεί θαλάσσια μαλάκια (molluscs/sks), αμμωνίτες (ammonites), ψάρια και δόντια καρχαρία.

Προσοχή στις λέξεις: το φύλο, του φύλου
το φύλλο, του φύλλου
ο φίλος, του φίλου
η φιλία, της φιλίας
ο φλοιός, του φλοιού
το φιλί, του φιλιού
το φίδι, του φιδιού

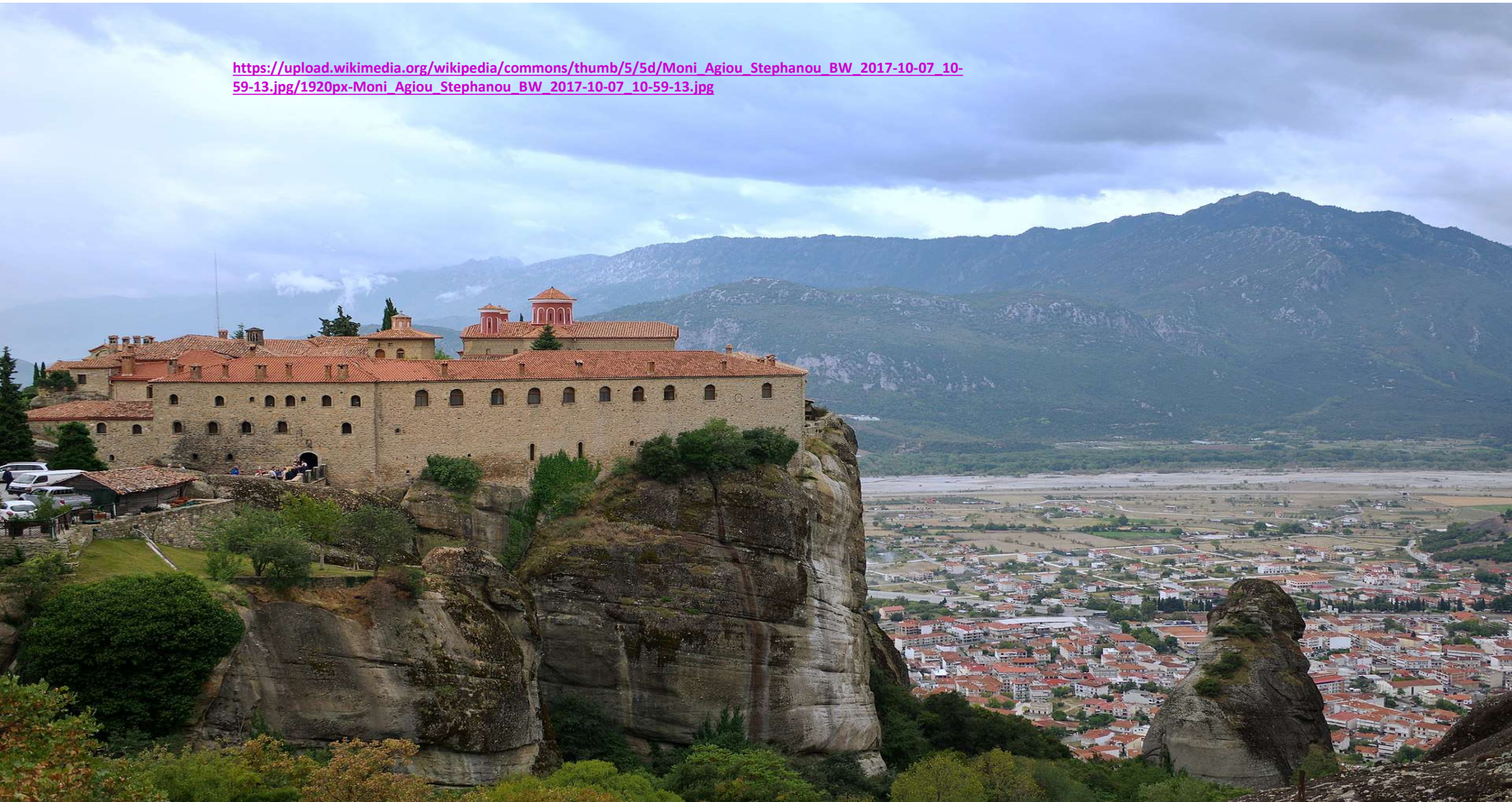
6

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/7/7c/Meteora%27s_monastery_2.jpg/1920px-Meteora%27s_monastery_2.jpg

- Στο κέντρο της Ελλάδας και στα βορειοδυτικά της πεδιάδας της Θεσσαλίας, στέκονται γιγάντιοι σκουρόχρωμοι βράχοι, ένα θέαμα από τα λίγα στον κόσμο. Είναι οι βράχοι των Μετεώρων, με τα γνωστά σε όλη τη χώρα μοναστήρια τους.
- Επιστήμονες λένε ότι εκατομμύρια χρόνια πριν, εκεί υπήρχε θάλασσα. Ένας μεγάλος ποταμός είχε τις εκβολές του στη θάλασσα αυτή και τα νερά του σχημάτιζαν ένα Δέλτα φέρνοντας χώματα και πέτρες. Με την πάροδο του χρόνου, όλα αυτά έγιναν σκληρά πετρώματα.
- Συνέβη όμως και κάτι άλλο: η γη ανυψώθηκε, η θάλασσα αποτραβήχτηκε εκεί που τη βλέπουμε σήμερα και τη λέμε Αιγαίο Πέλαγος.
- Και τότε ήρθε η ώρα να γεννηθούν τα Μετέωρα. Οι άνεμοι, οι βροχές και άλλες γεωλογικές μεταβολές έδωσαν στα βράχια τη μορφή που έχουν σήμερα και μας φαίνονται κρεμασμένα απ' τον ουρανό ή φυτεμένα από κάποιο θειικό χέρι στη γη.

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/5/5d/Moni_Agiou_Stephanou_BW_2017-10-07_10-59-13.jpg/1920px-Moni_Agiou_Stephanou_BW_2017-10-07_10-59-13.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/09/Meteora_2_evlahos.jpg/1920px-Meteora_2_evlahos.jpg

https://www.tovima.gr/wp-content/uploads/2011/12/20/shutterstock_46663891-768x427.jpg

<https://www.kathimerini.gr/wp-content/uploads/2020/07/meteora.jpg>

<https://www.greeka.com/photos/thessaly/meteora-night-life/hero/meteora-night-life-1280.webp>

42

Produced by Marina Gkavardina

Εξαιρετικά ενδιαφέρον και όμορφο είναι το φαινόμενο της **διάβρωσης**. Δουλέψτε το με τα Ελληνικά Μετέωρα και τον Great Ocean Road:

1. <https://youtu.be/XRbpgZuvX5Q> πολύ ενδιαφέρον βίντεο 43 λεπτών, οι «12 Απόστολοι» από το 14':00''-15':00'' περίπου και από 22':00''- 27':00'', όπου και η ιστορία του Έλληνα ψαρά και ποιητή Christos που βρήκε στην ακτή "his vision of utopia".
2. <https://youtu.be/VjpGvh1s6so> βίντεο 14 λεπτών, οι «12 Απόστολοι» και το φαινόμενο της διάβρωσης από το 03':00''-10':00'' περίπου.
3. <https://youtu.be/RtB9mQZ2Zq0> σύντομο βίντεο 11':14'' όπου φαίνεται όλη η περιοχή με τις διαβρώσεις.
4. <https://youtu.be/JsXlj3CqUdM> σύντομο βίντεο 15' περίπου με την ιστορία του δρόμου.
5. <https://youtu.be/nWDw1OuyxU434-36> "Happy Traveller στην Αυστραλία | Μέρος 2 | ΜΕΛΒΟΥΡΝΗ από το 34':00

- Τα παιδιά μπορούν να περιγράψουν το Uluru/Ουλουρού και να το συγκρίνουν με τα Μετέωρα, από άποψη μορφής αλλά και σημασίας. Είναι και τα δύο τόποι ιδιαίτεροι, τουριστικοί και ιεροί...
- Με αφορμή τις αλλαγές στο χρώμα του σε διαφορετικές ώρες της μέρας, για το λαμπερό κόκκινο χρώμα του τόσο κατά το πρωί/αυγή/ξημέρωμα αλλά και κατά τη δύση/ηλιοβασίλεμα, μπορείτε να δουλέψετε και τα χρώματα στα ελληνικά.

https://ichef.bbci.co.uk/news/976/cpsprodpb/131AD/production/_109335287_rock2.jpg

https://www.emuryn.com.au/wp-content/uploads/2020/05/Nr_32-Uluru-1-e1519883081580.jpg

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/f/f8/Meteora_1_evlahos.jpg/1920px-Meteora_1_evlahos.jpg

Μονή Ρουσάνου

<https://www.lifo.gr/tropos-zois/travel/taxidi-sta-meteora-6-monastiria-poy-axizei-na-episkefteis>

Διαβάστε για τα 6 μοναστήρια που αξίζει να επισκεφτεί κάποιος.

ΕΡΓΑΣΙΕΣ/ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ/ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ

1) Φτιάξτε με τα παιδιά έναν Τουριστικό οδηγό και μια Διαφημιστική αφίσα για τα βράχια των Μετεώρων.

2) Η Μονεμβασιά στην Πελοπόννησο ήταν μια πολιτεία χτισμένη γύρω και πάνω σε ένα βράχο. Το όνομα σημαίνει «Μόνη έμβαση» (εμβαίνω=μπαίνω). Μπορείτε να δουλέψετε συγκρίσεις με βάση φωτογραφίες, βίντεο και σύντομα κείμενα που θα δώσετε εσείς στα παιδιά, ανάλογα με το επίπεδό τους:

- i. <https://www.awakengr.com/monemvasia-i-omorfoteri-krymmeni-poli-toy-kosmoy-einai-elliniki/> και
- ii. <https://pelop.gr/travel-tips-monemvasia-i-ekpliktiki-ekdromi-stin-kastropoliteia-mesa-apo-eikones-kai-vinteo/>
- iii. <https://youtu.be/mQCaPJOOpvk>

3) Το χωριό Βώλαξ ή Βώλακας της Τήνου είναι σαν να «φύτρωσε» μέσα σε βράχια που όμως δεν υπάρχουν στο υπόλοιπο νησί. Δουλέψτε με αυτό την περιγραφή και τη σύγκριση:

1. <https://fastferries.com.gr/blog/volax-tinos/>
2. <https://www.mixanitouxronou.gr/to-chorio-me-tous-terastious-monolithous-o-mithos-lei-oti-ine-ta-apominaria-tis-machis-giganton-ke-titanon-simera-apoteli-polo-elxis-anarrichiton-pou-erchonte-stin-ellada-apo-olo-ton-kosmo/>
3. https://youtu.be/wRt_CxxZw6o όπου και ο τελευταίος καλαθοπλέκτης στο χωριό, ο Λουδοβίκος Σιγάλας.

Δίνω προτάσεις που αφορούν τα Μετέωρα και δουλεύω ανάλογα με το επίπεδο, όπως και παραπάνω:

(slides no 19, 22, 32)

«ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΥΨΗ»

- Είναι απίστευτο το ότι πάνω σε τόσο ψηλά βράχια βρήκαν ιδανικό καταφύγιο άνθρωποι.
- Τα Μετέωρα έχουν κοιλότητες, σαν τρύπες και μέσα εκεί οι χριστιανοί ασκητές έφτιαχναν σκήτες σαν τις φωλιές των πουλιών!
- Για να ανέβουν και να κατέβουν οι μοναχοί είχαν ανεμόσκαλες, σκοινιά, (τροχαλίες/wheel for lifting, pulley) και καλάθια (willow baskets).
- Κάποτε τα Μετέωρα ήταν άγριος και απλησίαστος τόπος αλλά σήμερα υπάρχει δρόμος που φτάνει παντού.
- Το Ουλουρού στην Αυστραλία είναι κάτι παρόμοιο με τα Μετέωρα και ανήκει στα Μνημεία Παγκόσμιας Πολιτιστικής Κληρονομιάς της UNESCO από το 1987.

(δείτε Backup, slide 80)

ΣΑΜΑΡΙΑ: «Ένας είναι ο φάραγγας, τ' άλλα είναι φαράγγια!»

7

Ακούστε το «ριζίτικο» τραγούδι που μιλά για τα αγρίμια ή αιγάγρους της Κρήτης που έχουν για τόπο τους τα Λευκά Όρη και το Φαράγγι της Σαμαριάς:

«Αγρίμια κι αγριμάκια μου,
λάφια μου μερωμένα,
πέτε μου πού 'ν' οι τόποι σας
κι πού 'ν' τα χειμαδιά σας.
Γκρεμνά 'ν' εμάς οι τόποι μας,
λέσκες τα χειμαδιά μας,
τα σπηλιάρακια τω γκρεμώ είναι η
κατοικιά μας.»

«Αγρίμια κι αγριμάκια μου» από τον Νίκο Ξυλούρη:

<https://youtu.be/OG6WZoVfGao>

Από τον Χαράλαμπο Γαργανουράκη:

<https://youtu.be/q84MdhMGF6g>

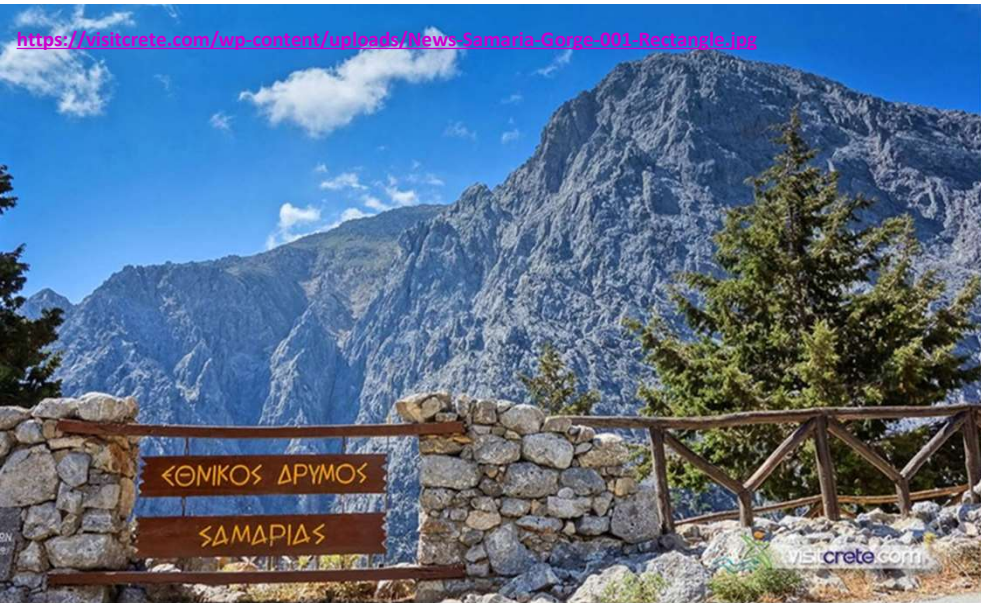
Αλλά και από τους σύγχρονους, τον Γιάννη Χαρούλη:

<https://youtu.be/l2PX3Dy7LBo>

και τον Βασίλη Σκουλά: <https://youtu.be/ePIMYwcRKK4>

Διαβάστε και δείτε την ιστορία του πώς ένα αγριοκάτσικο από τα Λευκά Όρη της Κρήτης έφτασε σαν δώρο στον Αμερικανό πρόεδρο Τρούμαν, στα 1950: https://www.pronews.gr/istoria/479389_kri-kri-poy-dorise-ston-troyman-1950-os-endeixi-eygnomosynis-gia-shedio-marsal-o/, <https://youtu.be/Fc5nQJQBuo0c>

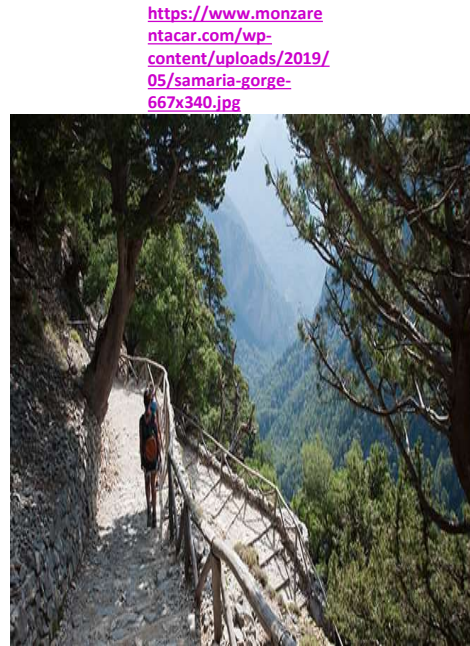

Το φαράγγι της Σαμαριάς βρίσκεται νότια και ανατολικά από τα Λευκά Όρη της Κρήτης, στο νομό Χανίων.

Έχει έκταση 48.000 στρέμματα και ανακηρύχθηκε Εθνικός Δρυμός το 1962.

Η είσοδος του Φαραγγιού βρίσκεται σε υψόμετρο 1.250 μέτρα στο οροπέδιο του Ομαλού, 43 χιλιόμετρα από την πόλη των Χανίων.

Οι πεζοπόροι κατεβαίνουν από το «Ξυλόσκαλο», ένα μονοπάτι φτιαγμένο από πέτρες και ξύλινη κουπαστή/λαβή/πιάσιμο.

<https://www.monzarentacar.com/wp-content/uploads/2019/05/samaria-gorge-667x340.jpg>

<https://www.west-crete.com/img/gorges/gorge5.jpg>

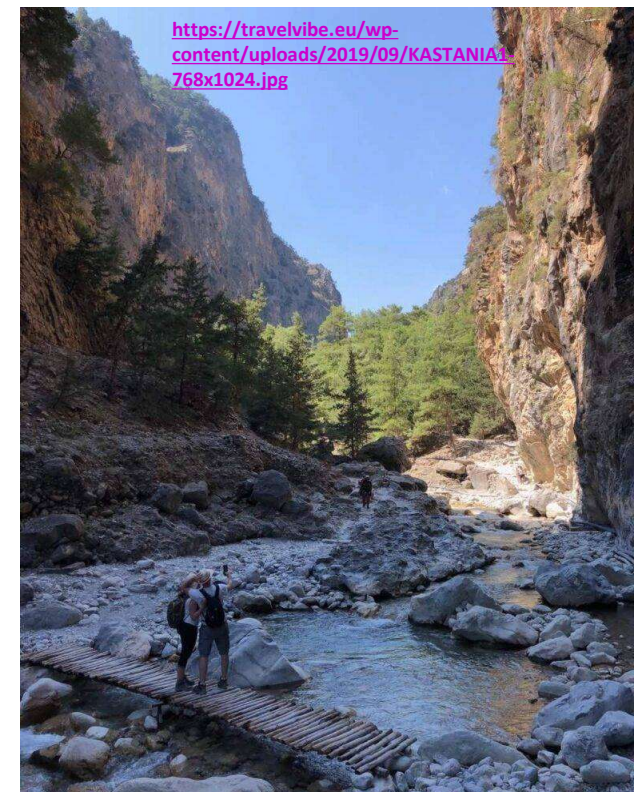
<https://www.taxiforchania.gr/wp-content/uploads/2019/04/ekdromes-samaria-gorge-0.jpg>

Το 1ο μέρος του φαραγγιού είναι κατάφυτο.

Ο τουρίστας συναντά ακόμα και τα ξακουστά από την αρχαιότητα κυπαρίσσια, με τα οποία οι Κρητικοί έστηναν τους κίονες των μινωικών ανακτόρων και ναυπηγούσαν τα καράβια τους.

(ελληνικές λέξεις: επισκέπτης, ταξιδιώτης, περιηγητής, εκδρομέας, πεζοπόρος, περιπατητής, ορειβάτης, φυσιολάτρης)

Το 2ο μέρος έχει άγριες, τεράστιες πλαγιές ύψους 300-600 μέτρων, αντικρουστές η μια στην άλλη, που προκαλούν δέος στον επισκέπτη με τις έντονες πτυχώσεις των πετρωμάτων τους. Από την αρχαιότητα υπήρχαν μύθοι για θεότητες, νύμφες, ξωτικά και δαίμονες στην περιοχή.

Το 1739 το πέρασε για πρώτη φορά ένας περιηγητής, ο Άγγλος Richard Poccock. Από το 1930 και ως το 1965 ο Ορειβατικός Σύλλογος Χανίων διοργάνωνε εκδρομές σε αυτό και μετά το ανέλαβαν τα τουριστικά πρακτορεία.

Από βοτανολόγους θεωρείται μοναδική η αξία του φαραγγιού. Μέχρι σήμερα έχουν μετρηθεί πάνω από 450 είδη φυτών με 70 περίπου από αυτά να είναι ενδημικά αλλά με κίνδυνο εξαφάνισής τους...

<https://m.naftemporiki.gr/thumb/959223/1200/10000/0x000000000de325d/W/to-faragis-tis-samaris.jpg>

- Η Σαμαριά είναι οργανωμένο φαράγγι, ασφαλές και επισκέψιμο από τον Μάιο ως και τον Οκτώβριο και φυσικά όταν ο καιρός το επιτρέπει.
- Προστατεύεται και βραβεύεται από ελληνικούς και διεθνείς φορείς στα πλαίσια ανάδειξης των φυσικών μνημείων του πλανήτη.
- Τα πιο στενά σημεία ανάμεσα στις πλαγιές του λέγονται όλα «Πόρτες», με πιο γνωστή τη «Σιδερόπορτα» που αφήνει μόνο 3 μέτρα πλάτος για να περάσει κάποιος. Το σημείο αυτό όμως επικίνδυνο όμως τις πρώτες πρωινές και βραδινές ώρες το καλοκαίρι γιατί γίνονται κατολισθήσεις. Και αυτό συμβαίνει επειδή η θερμοκρασία μεταβάλλεται/αλλάζει απότομα και επειδή σκαρφαλώνουν τα αγριοκάτσικα ή κρι-κρι στα βράχια για να βρουν τροφή.

Εργασία:

Φανταστείτε ότι σε ένα ταξίδι σας στην Ελλάδα πηγαίνετε στο Φαράγγι της Σαμαριάς. Αφηγηθείτε το σαν εμπειρία ή και σαν περιπέτεια. (τι είδατε, τι σας κούρασε ή σας ταλαιπώρησε, τι θαυμάσατε, από τι συγκινηθήκατε...) Επίσης, συγκρίνετε με κάτι ανάλογο που ζήσατε στο μέρος που ζείτε.

Στόχος της εργασίας η περιγραφή ενός βιώματος, η αφήγηση και η αιτιολόγηση (γιατί, επειδή, καθώς, αφού, μια και, ο λόγος ήταν ότι, ένας ακόμη λόγος ήταν πως, και αυτό συνέβη γιατί, κύρια αιτία ήταν, ένας ακόμη λόγος είναι ότι-πως, ...

Επίσης, η εξάσκηση στη διατύπωση αποτελεσμάτων: ...και έτσι, ...οπότε, τελικά, στο τέλος, το αποτέλεσμα ήταν, με αποτέλεσμα να, ήταν λογικό/φυσικό να, ήταν αναπόφευκτο/αναμενόμενο να, ...

(οι λέξεις συνέπεια, επίπτωση, επακόλουθο κλπ. δεν αφορούν τέτοια άσκηση, δεν αποτελούν στόχο.)

1. <https://eparxiakofos.gr/ektiposi-arthrou/> (19/10/2011)
2. <https://karidotsouflo.gr/faraggi-samaris-i-apolyti-proklisi-t/> (25/6/2021)
3. <https://www.kathimerini.gr/culture/562042486/samaria-to-faraggi-toy-aigagroy-kai-toy-anthropoy/> «Σαμαριά: Το φαράγγι του αιγάγρου και του ανθρώπου» (στις 15 Σεπτεμβρίου 2022 το φαράγγι έκλεισε 60 χρόνια ως Εθνικός Δρυμός)

Μέσα στο φαράγγι κατέφευγαν οι άνθρωποι τον καιρό των Βενετών αλλά και των Τούρκων, τόσο τα γυναικόπαιδα όσο και οι επαναστάτες. Ως καταφύγιο και ως πεδίο μάχης χρησιμοποιήθηκε και στον 2ο Παγκόσμιο Πόλεμο και στον Εμφύλιο.

Στο κέντρο του φαραγγιού ο πεζοπόρος θα βρει τα ερείπια του χωριού Σαμαριά που κάποτε είχε μέχρι και 70 κατοίκους, υλοτόμους, κτηνοτρόφους, αγρότες, κυνηγούς, μελισσοτρόφους.

Μαζί με τον κόσμο που έμενε στην παραθαλάσσια Αγία Ρουμέλη οι Σαμαριώτες είχαν μια μικρή, αυτάρκη/independent, self-sufficient ζωή αλλά και με πολλές δυσκολίες. Είχαν 10 νερόμυλους για να αλέθουν το σιτάρι και να πλένουν το μαλλί των αιγοπροβάτων. Είχαν και ελαιοτριβείο με μυλόπετρες που τις γύριζε το γαϊδουράκι. Μάζευαν το ρετσίνι/resin και τη φλούδα των πεύκων. Έφτιαχναν κάρβουνα/coals και ασβέστη/lime. Αν και ήταν απομονωμένοι, είχαν σε μικρογραφία τη ζωή των άλλων Κρητικών. Μέχρι και πανηγύρια έκαναν για να τιμήσουν τις 5 εκκλησίες που είχε το φαράγγι.

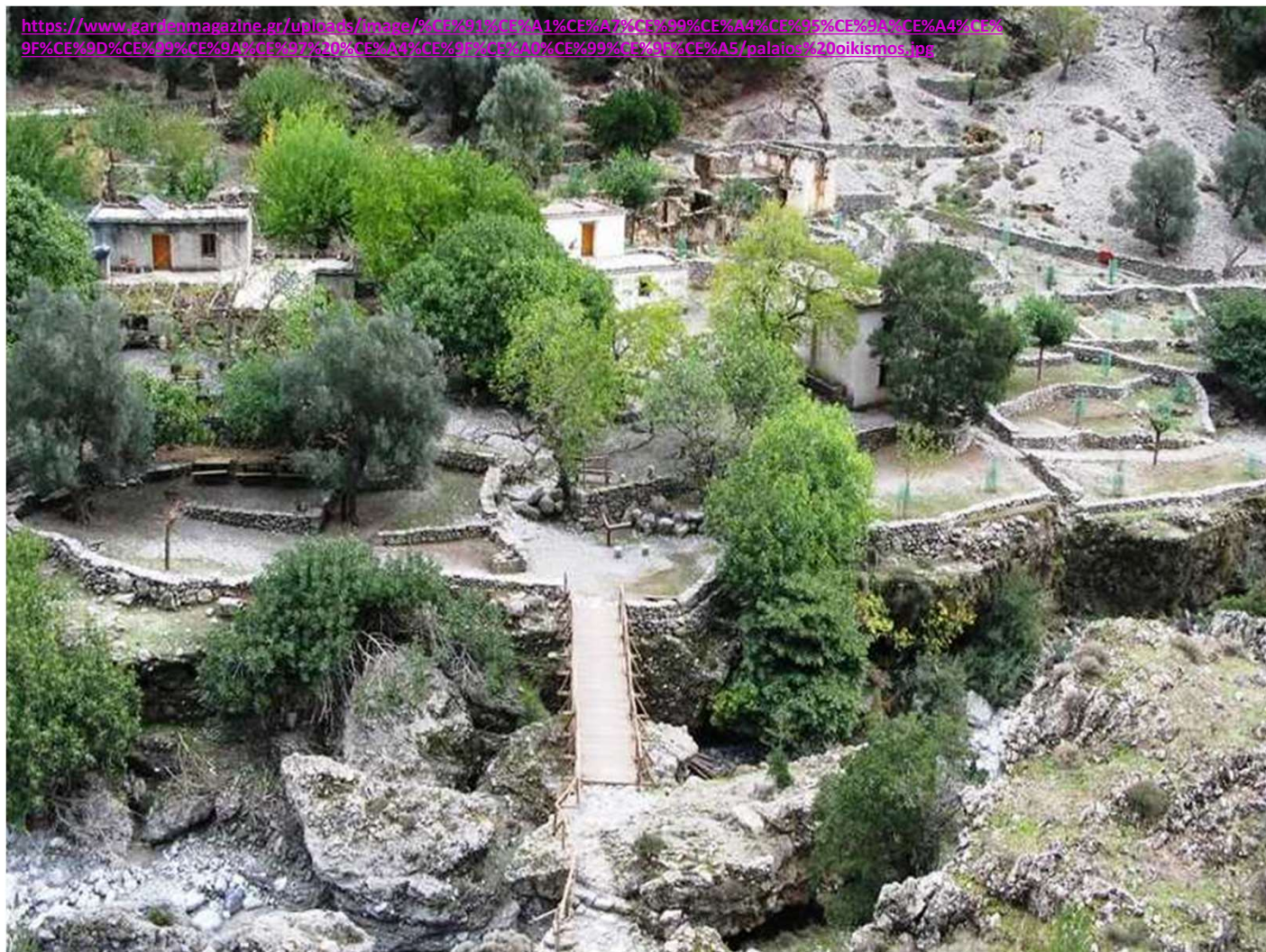
Εργασία:

Θα ήταν όμως λογικό να διαλέξει ο άνθρωπος ένα τέτοιο μέρος για να χτίσει το χωριό του; Μάλλον όχι. Κι όμως! Ρωτήστε τα παιδιά πώς τους φαίνεται αυτή η πληροφορία. Πώς ζούσαν οι άνθρωποι παλιά σε περιβάλλον που τώρα μας φαίνεται ιδανικό μόνο για εκδρομή;

Στόχοι:

1) να δουλευτούν εκφράσεις του τύπου «ήταν δύσκολο γιατί...», ήταν σκληρό, ήταν βαρύ, ήταν κουραστικό, ήταν επικίνδυνο, ήταν επίπονο, ήταν τρομακτικό, ήταν κατόρθωμα, ήταν ηρωισμός, ήταν θαύμα / είναι απίστευτο γιατί, φοβερό, φανταστικό, είναι άξιο θαυμασμού-αξιοθαύμαστο, είναι άξιο επαίνου-αξιέπαινο...

2) να γίνει σύγκριση με άλλες περιοχές όπου οι συνθήκες είναι δύσκολες αλλά ο κόσμος προσαρμόζεται. Για παράδειγμα οι συνθήκες ζωής στο Αυστραλιανό Coober Pedy, όπου υπάρχουν τα οπάλια, ήταν και είναι δύσκολες. Ας τις διατυπώσουν στα ελληνικά με απλό τρόπο.

<https://www.gardenmagazine.gr/uploads/image/%CE%91%CE%A1%CE%A7%CE%99%CE%A4%CE%95%CE%9A%CE%A4%CE%9F%CE%9D%CE%99%CE%9A%CE%97%CE%A4%CE%9D%CE%A0%CE%99%CE%A5/palaios%20oikismos.jpg>

https://www.lifo.gr/sites/default/files/styles/lifo_lightbox_open/public/articles/2022-08-08/%CE%B1%CE%B3%CE%AF%CE%B1-%CF%81%CE%BF%CF%85%CE%BC%CE%AD%CE%BB%CE%B7.jpg?itok=YpfgTti3

Οι έμπειροι πεζοπόροι χρειάζονται από 3-5 ώρες για τη διάσχιση/πέρασμα του φαραγγιού αλλά για την παρατήρηση και την απόλαυση του τοπίου χρειάζονται πάνω από 6 ώρες, ανάλογα με το τι θα επιλέξουν με την παρέα τους.

Η κυριότερη διαδρομή, μέσα στο φαράγγι, φτάνει τα 12.600 μέτρα.

Από το τέλος του φαραγγιού μέχρι το χωριό Αγία Ρουμέλη και τη θάλασσα η απόσταση είναι άλλα 3.200 μέτρα.

Για όσους όμως δεν μπορούν ή δεν έχουν χρόνο να το «περάσουν» υπάρχει η δυνατότητα να κάνουν ανάποδα τη διαδρομή, από την Αγία Ρουμέλη μέχρι τις «Πόρτες» και να ξαναγουρίσουν στη θάλασσα.

Αν αποφασίσετε να περάσετε το φαράγγι θα φτάσετε με κάποιο πούλμαν στον Ομαλό. Αφού το διασχίσετε, θα κάνετε μπάνιο στο Λιβικό Πέλαγος, στις παραλίες της Αγίας Ρουμέλης. Η δροσιά τους θα σας ανακουφίσει...

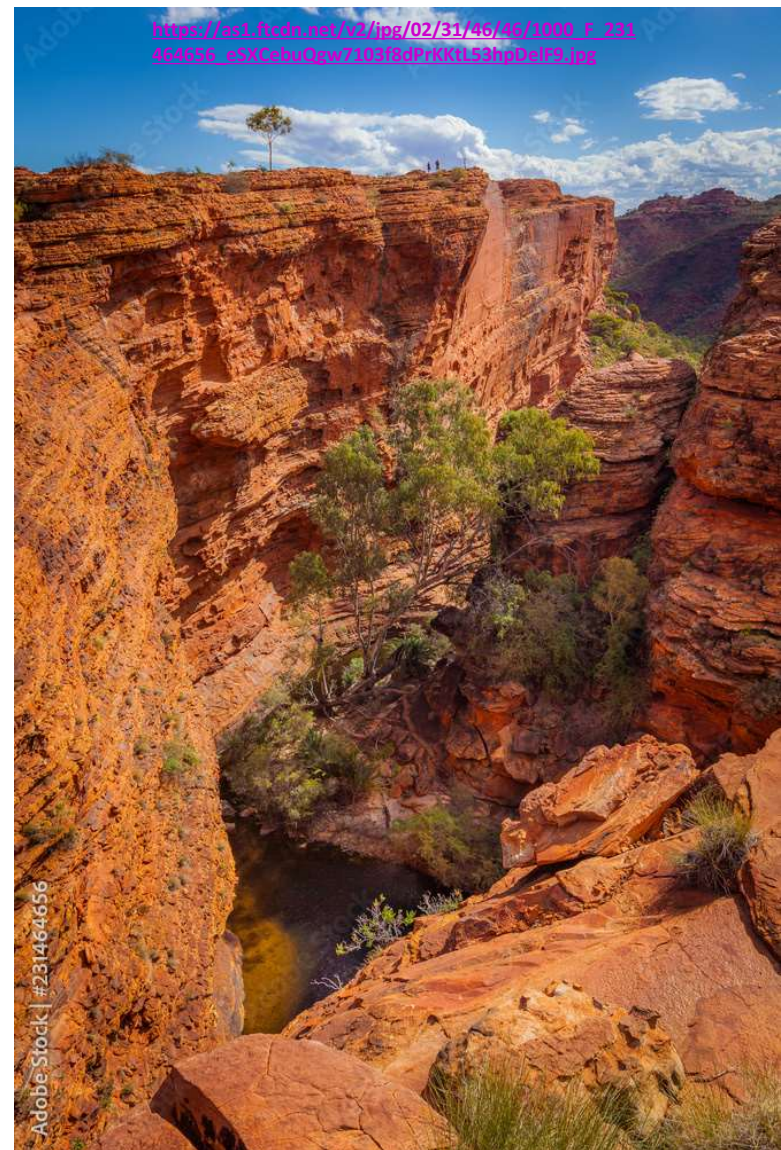
Θα γυρίσετε πίσω μόνο με καραβάκι, στη Χώρα Σφακίων, δηλαδή προς τα ανατολικά, και μετά πάλι με πούλμαν στα Χανιά ή όπου αλλού θέλετε.

Μπορείτε επίσης να πάρετε καραβάκι και για τη Σούγια και την Παλαιόχωρα Χανίων, δηλαδή για τα δυτικά παραλιακά θέρετρα/seaside resorts.

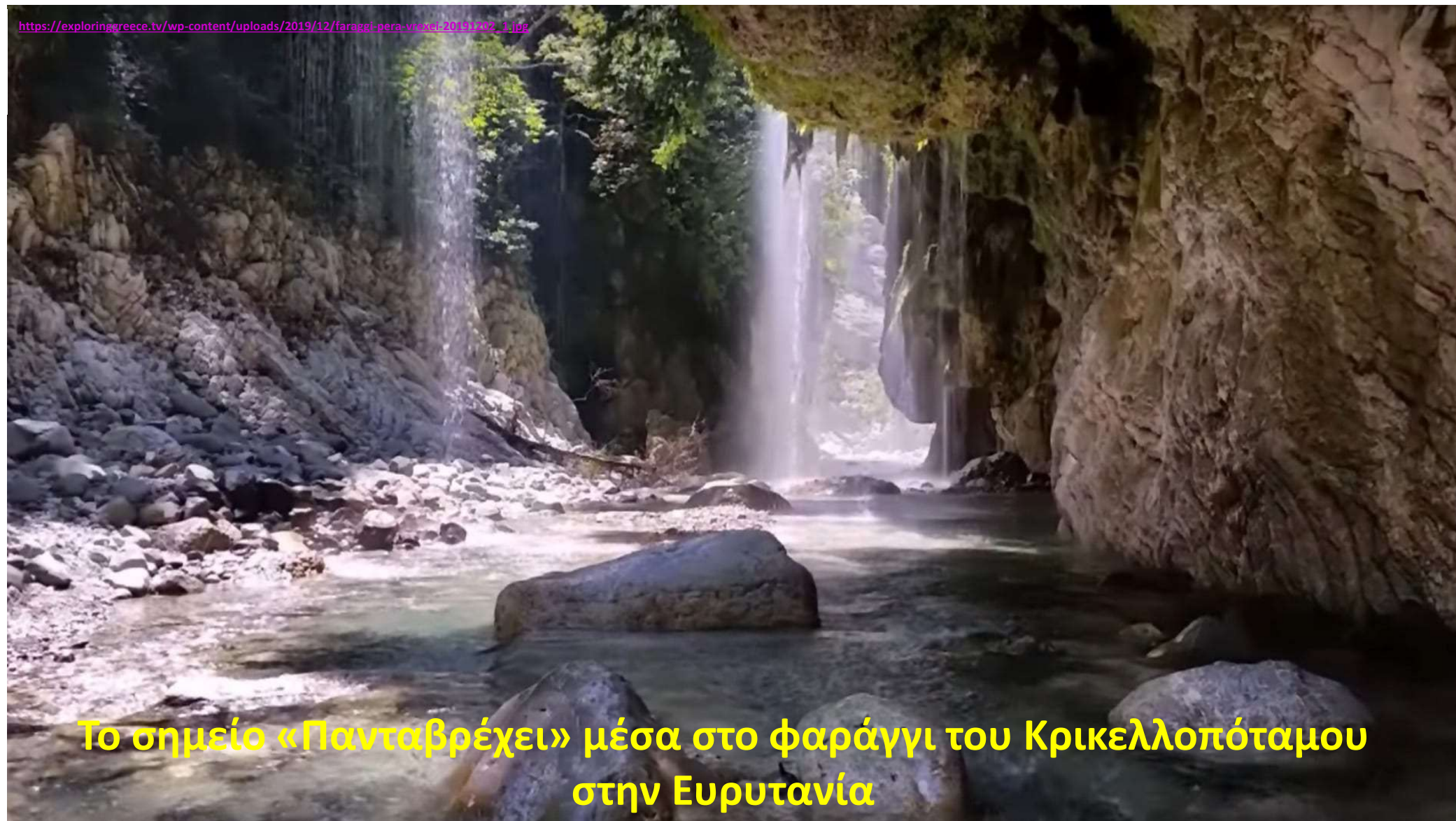

Εργασίες:

- Με μια επιλογή πληροφοριών ας κάνουν έναν Τουριστικό οδηγό ή μια συντομότερη Διαφημιστική αφίσα για όλο το Φαράγγι και την διαδρομή μέχρι την Αγία Ρουμέλη.
- Το Kings Canyon είναι ένα φαράγγι στο North Territory/Βόρεια Επικράτεια της Αυστραλίας κοντά στο Alice Springs, μέσα στο Εθνικό Πάρκο Watarrka. Τα παιδιά μπορούν να γράψουν πληροφορίες και να το συγκρίνουν με το φαράγγι της Σαμαριάς: χλωρίδα/flora και πανίδα/fauna, μέγεθος, κλίμα, τουριστική κίνηση, απειλές κλπ.

https://exploringgreece.tv/wp-content/uploads/2019/12/faraggi-pera-vrasi-20191202_1.jpg

Το σημείο «Πανταβρέχει» μέσα στο φαράγγι του Κρικελλοπόταμου στην Ευρυτανία

Στα νότια της πόλης του Καρπενησίου, ανάμεσα στα βουνά Καλιακούδα και Πλατανάκι, βρίσκεται το μαγευτικό φαράγγι του Κρικελλοπόταμου ή Κρικελλιώτη. Μέσα σε αυτό, συναντάμε ένα πανέμορφο φαινόμενο στο πιο στενό κομμάτι του το οποίο έχει μήκος περίπου 80 μέτρα. Σε αυτό το σημείο, όλο το χρόνο, στην κορυφή του φαραγγιού μαζεύονται παγωμένα νερά από το απόκρημνο βουνό της Καλιακούδας και πέφτουν από ψηλά για να γίνουν ένα με τα νερά του Κρικελλοπόταμου.

**Στη φωτογραφία η
κορυφογραμμή ή
διάσελο/ridge του βουνού
της Καλιακούδας, πριν το
κατέβασμα για το φαράγγι.
Ύψος 2.201 μέτρα.**

<https://youtu.be/EX9sq1-zOM8>

Βίντεο του 2020

<https://youtu.be/Ee1mWS7tnno>

Από το αφιέρωμα της εκπομπής του Ευτύχη Μπλέτσα Happy Traveller για το Καρπενήσι και την Ευρυτανία (μέρος 2ο, 2020), από το 21ο ως το 34ο λεπτό.

<https://youtu.be/VmT90BHcqF0>

Πεζοπορία στην τοποθεσία Μικρό Πανταβρέχει και θέα προς τον καταρράκτη από ένα στενό ξύλινο μπαλκονάκι, στο 7ο λεπτό.

<https://youtu.be/o-ts1D51g9k>

Σύντομη πεζοπορία στην τοποθεσία Μικρό Πανταβρέχει, το χειμώνα του 2019 μετά από χιόνι και θερμοκρασία κάτω από το μηδέν.

<https://youtu.be/grv8oRWp-k4>

Βίντεο από τριήμερη εκδρομή στην περιοχή του Καρπενησίου και στο Πανταβρέχει.

Produced by Marina Gkavardina

Το «Πάντα Βρέχει» είναι ένα σπάνιο κομμάτι της ευρυτανικής φύσης και ένα «διαμάντι» της Ελλάδας. Αυτά τα νερά που κυλάνε από το βουνό της Καλιακούδας σαν ψιλή βροχή έδωσαν το όνομα στο διάσημο πια ΠάνταΒρέχει. Σχηματίζουν καταρράκτες γιατί, φτάνοντας σε αυτό το σημείο του φαράγγιού, η ροή τους σπάει σε αμέτρητα πολύ μικρά ρυάκια πάνω από τα φαγωμένα βράχια και τις πρασινάδες, σαν σιγανή παραμυθένια «βροχή» μέσα στο φαράγγι του Κρικελλοπόταμου.

Για να το απολαύσουμε τις «κουρτίνες» του νερού, πρέπει να χωθούμε μέσα στο στενό φαράγγι προσέχοντας τις ποταμίσιες κροκάλες του μέσα στην κοίτη ενώ σε πολλά σημεία να μπούμε στο νερό μέχρι τη μέση, στις μικρές φυσικές πισίνες του ποταμού.

Εκτός από τη διάσχιση που περιλαμβάνει περπάτημα στις πέτρες και στο πολύ δροσερό νερό, το φαράγγι προσφέρει κι άλλες ευκαιρίες για τους επισκέπτες του: φωτογράφιση, βιντεοσκόπηση, ζωγραφική, πικ-νικ, ράφτινγκ και κανόε καγιάκ.

Η εκδρομή στο φαράγγι μπορεί να συνδυαστεί με καλό φαγητό στα κοντινά χωριά. Οι πιο τολμηροί μπορούν να επισκεφθούν ορεινά χωριά στα οποία ποτέ δεν έφτασε δρόμος παρά μόνο μονοπάτια/καλντερίμια από ποταμίσιες πέτρες και χώμα, με μερικά πανέμορφα σπίτια, με παλιές εκκλησίες, με θέα στις γύρω χαράδρες και στα βουνά, με τα αρώματα του έλατου (fir) και του κέδρου (cedar), με πουλιά και μέλισσες.

https://exploringgreece.tv/wp-content/uploads/2019/12/faraggi-pera-vaxoi-20191202_3.jpg

https://www.kathimerini.gr/wp-content/uploads/2021/03/001_panta-vyksi01_1060x600.jpg

Όταν φτάσουμε στους καταρράκτες, το σκηνικό μοιάζει βγαλμένο με παραμύθι, ιδιαίτερα συγκεκριμένες ώρες της μέρας, ανάλογα με το φως που μπαίνει στο φαράγγι. Μην ξεχνάμε ότι βρισκόμαστε σε υψόμετρο και στην Κεντρική Ελλάδα, μακριά από την Αθήνα.

Τις ημέρες όμως που έχει μεγάλη ηλιοφάνεια, το παιχνίδι με τις ακτίνες του ήλιου είναι ονειρικό. Αν είμαστε τυχεροί θα δούμε ακόμη και μικρά ουράνια τόξα να σχηματίζονται με τις σταγόνες της «βροχής».

Με τις πληροφορίες και με συζήτηση, φτιάξτε τον «Οδηγό Ασφάλειας Επισκεπτών στο Πανταβρέχει» (πότε μπορείτε να πάτε και τι να προσέξετε)

- Η διάσχιση του φαραγγιού γίνεται από Ιούνιο έως και τον Σεπτέμβριο. Για να το περάσουμε και να το χαρούμε, θέλουμε αρκετές ώρες.
- Χρειάζεται να έχουμε καλή φυσική κατάσταση και να μην έχουμε μαζί μας μικρά παιδιά που δεν περπατούν άνετα.
- Όλο τον υπόλοιπο χρόνο (φθινόπωρο, χειμώνας, άνοιξη) τα νερά του ποταμού Κρικελιώτη φουσκώνουν πολύ και είναι επικίνδυνα. Ο ποταμός έχει δηλαδή πολύ νερό για να περάσουμε με τα πόδια.
- Ξεκινάμε πάντα με τον απαραίτητο εξοπλισμό στο πορτ μπαγκάζ: έναν καλό αδιάβροχο σάκο, μαγιό, μια αλλαξιά στεγνά ρούχα και παπούτσια για ορειβασία καθώς και ένα ζευγάρι στεγνά αθλητικά παπούτσια για όταν θα βγούμε από το φαράγγι. Επίσης, ένα αντηλιακό και καπέλο.
- Τα αντιολισθητικά ορειβατικά παπούτσια είναι αναγκαία πάνω στις πέτρες. Οι μεγάλες κατάλευκες ποταμίσιες πέτρες λέγονται «κροκάλες» και γλιστράνε πολύ. Τα παπούτσια μας θα πρέπει να είναι και αδιάβροχα γιατί θα χρειαστεί να περπατήσουμε μέσα στο ποτάμι, για περίπου μισή ώρα, για να φτάσουμε στο σημείο της «βροχής».
- Κάνουμε την εκδρομή μας με μεγάλη παρέα και έμπειρο αρχηγό. Φωτογραφίζουμε τις όχθες, δροσιζόμαστε στην κοίτη του ποταμού με τα καφεπράσινα, διάφανα νερά, αλλά... πάντοτε ακολουθούμε τους μεγάλους και υπακούμε στις οδηγίες τους. Η καθυστέρηση μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα.

9

Το βουνό «Σάος» (ίσως σημαίνει «σώος», «σωτήρας») με τη ψηλότερη κορυφή του να είναι στα 1.611 μέτρα, είναι ουσιαστικά το κύριο σώμα του νησιού της Σαμοθράκης. Είναι το πιο ψηλό βουνό σε νησί, μετά τα βουνά της Κρήτης και της Εύβοιας. Οι ντόπιοι κάτοικοι το λένε και «Φεγγάρι» επειδή είναι τόσο ψηλό, «ως το φεγγάρι» που, πραγματικά, συχνά το κρύβει...

Ο Ποσειδώνας έβλεπε την Τροία και τον Τρωικό πόλεμο από την κορυφή αυτή. Διαβάζουμε στην Ιλιάδα του Ομήρου, ραψωδία N 10-38, σε μετάφραση Ι. Πολυλά:

*Το νόησεν ο Ποσειδών, που εκάθονταν κι εθώρα
την μάχην απ' την κορυφήν της δασωμένης Σάμου
της Θράκης, όθεν φαίνονταν τ' όρος της Ίδης όλο
και τ' άρμενα των Αχαιών και η πόλις του Πριάμου.
εκεί, μεσ' απ' την θάλασσαν, ανέβη κι εκαθόνταν
και πόνον δια τους Αχαιούς, που εσύντριβαν οι Τρώες,
μέσα η ψυχή του αισθάνετο και πάθος προς τον Δία.*

Ο πεζοπόρος του βουνού βλέπει δάση, φαράγγια και μονοπάτια.

Το εντυπωσιακό είναι όμως ότι τα νερά του δημιουργούν καταρράκτες και λίμνες ή αλλιώς βάθρες.

Το νησί είναι γενικά πράσινο αλλά σε αυτό το σημείο η βλάστηση είναι πολύ πλούσια. Μονοπάτια, γέρικα και μικρά δέντρα, κλαδιά με καταπράσινα φύλλα, αγριολούλουδα...

https://empros.gr/wp-content/uploads/2021/12/saos_xionismeno-821x491.jpg

Το βουνό της Σαμοθράκης από ψηλά, χιονισμένο. Όλο το χρόνο όμως η κορυφή του έχει σύννεφα και σπάνια είναι ορατή. Οι ξαφνικές μπόρες το καλοκαίρι είναι συνήθεις φαινόμενο.

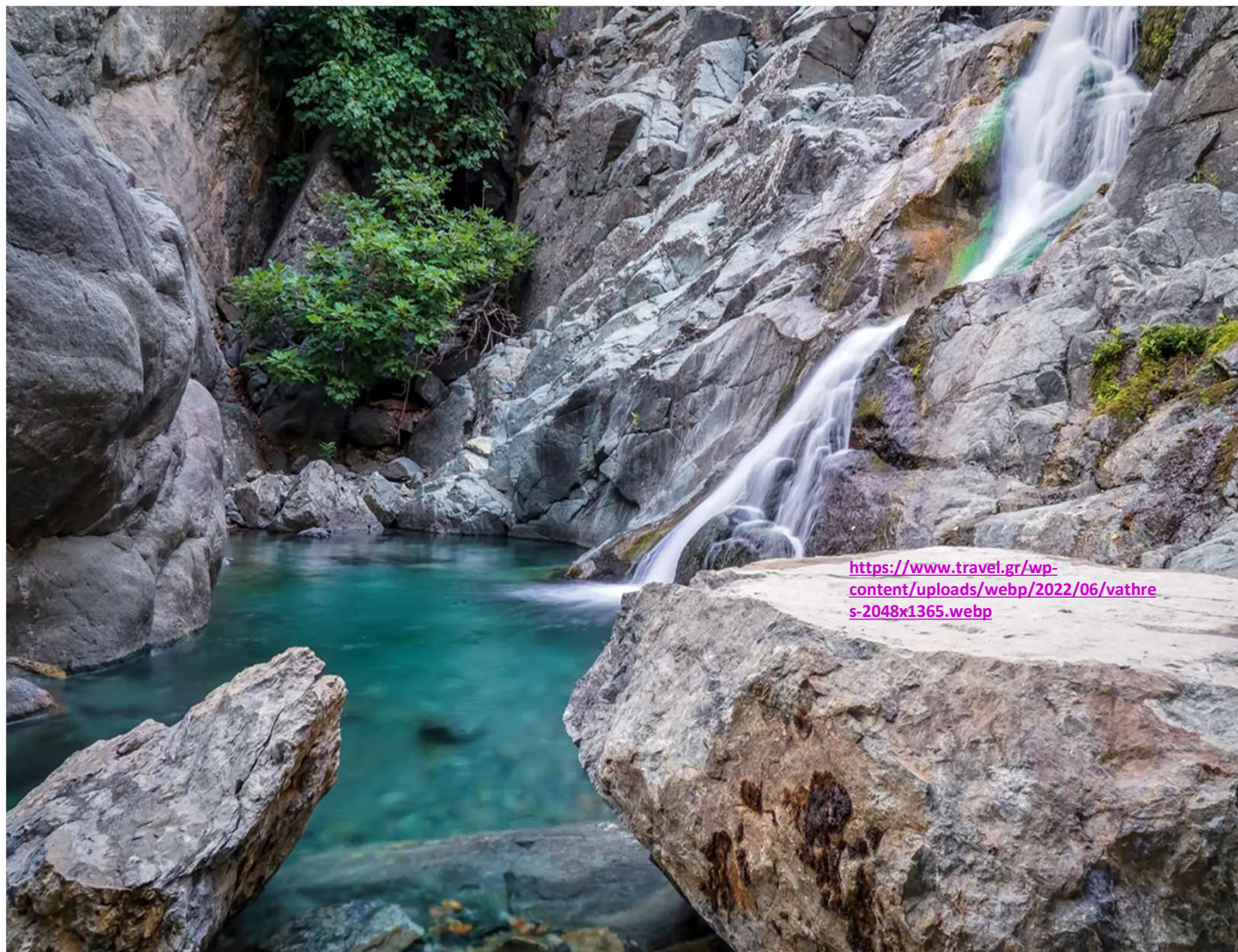

Οι βάθρες του Φονιά είναι το πιο γνωστό αξιοθέατο σημείο του νησιού της Σαμοθράκης στο βόρειο Αιγαίο.

Η πιο διάσημη και εύκολη στην πρόσβαση είναι η «Γριά Βάθρα».

Οι βάθρες έχουν αριθμούς, ανάλογα με τη σειρά που τις συναντά κανείς ανεβαίνοντας.

Στη Γριά Βάθρα, η πρώτη και η δεύτερη πισίνα έχουν εύκολη πρόσβαση, ενώ για την τρίτη θα πρέπει να βουτήξετε στα νερά της δεύτερης. Από την τρίτη μέχρι την τέταρτη βάθρα υπάρχει ένα δύσκολο πέρασμα δίπλα σε καταρράκτη και θα πρέπει να αγκαλιάσετε έναν βράχο για να περάσετε.

Στις πρώτες πισίνες που δημιουργούνται από τους πρώτους καταρράκτες της «Γριάς βάθρας», υπάρχει αρκετός κόσμος ιδιαίτερα τον Ιούλιο και τον Αύγουστο.

Οι τουρίστες της Σαμοθράκης τις προτιμούν από τις παραλίες που δεν είναι τόσο βολικές και όμορφες.

<https://youtu.be/86QHR9a-zQM>

Βίντεο από Drone του Κώστα Γκέρτζου διάρκειας 8:29 λεπτών

https://youtu.be/AA_lz1zigCA

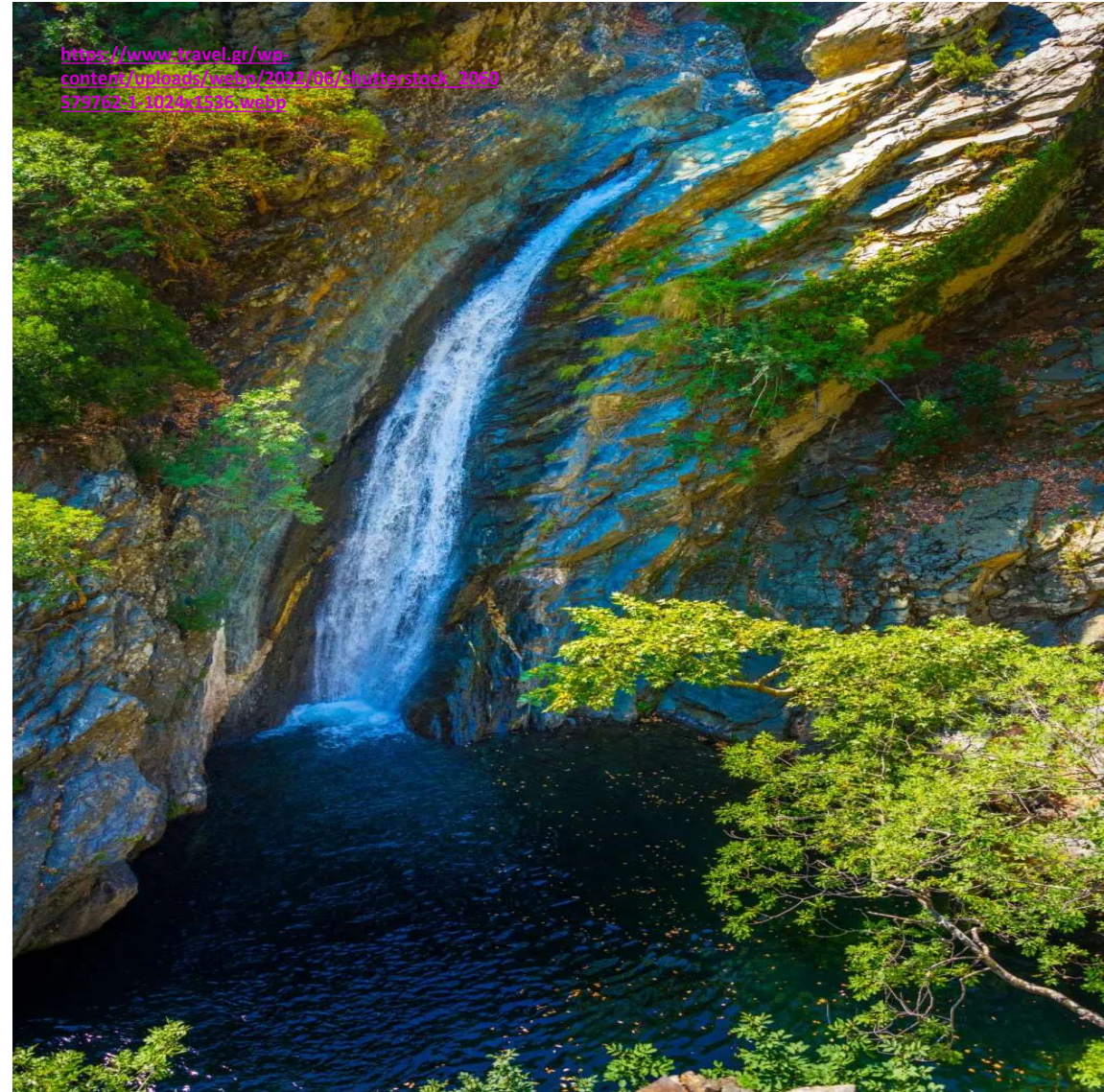
Βίντεο από Αντώνη Ζίζιρο διάρκειας 11:50 λεπτών

<https://youtu.be/DEQlssCA68>

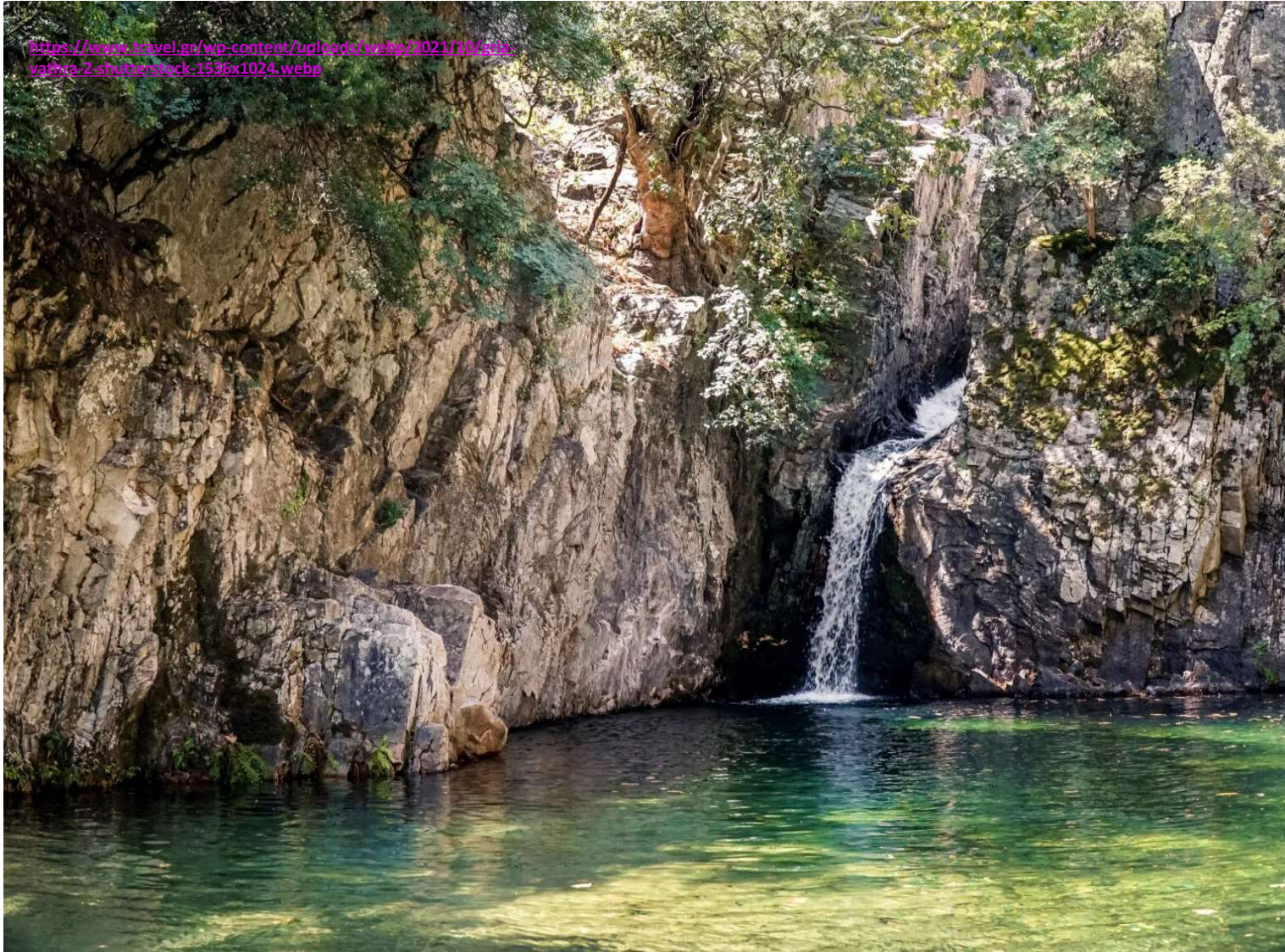
Από το αφιέρωμα της εκπομπής του Ευτύχη Μπλέτσα Happy Traveller για τη Σαμοθράκη (2022), από το 10':50''-12':40'' και από το 25':00''-30':50''.

<https://youtu.be/gBnpRgSgyF8>

Φονιάς, Γερανιά, Κλείδωση διάρκειας περίπου 6 λεπτών, με ήχους των τζιτζικιών

<https://www.travel.gr/wp-content/uploads/webp/2021/10/403/vathya-2-shutterstock-1536x1024.webp>

**Η δεύτερη πισίνα της «Γριάς
βάθρας»
είναι μαγευτική.
Τεράστια βράχια και
παγωμένα, κρυστάλλινα,
βαθυπράσινα νερά.**

**Και εδώ τα νερά
πέφτουν/χύνονται με
δύναμη προς τα κάτω
σηματίζοντας λευκούς
αφρούς εκεί που ενώνονται
με το ήρεμο νερό.**

**Η δεύτερη πισίνα
με κόσμο το
καλοκαίρι.**

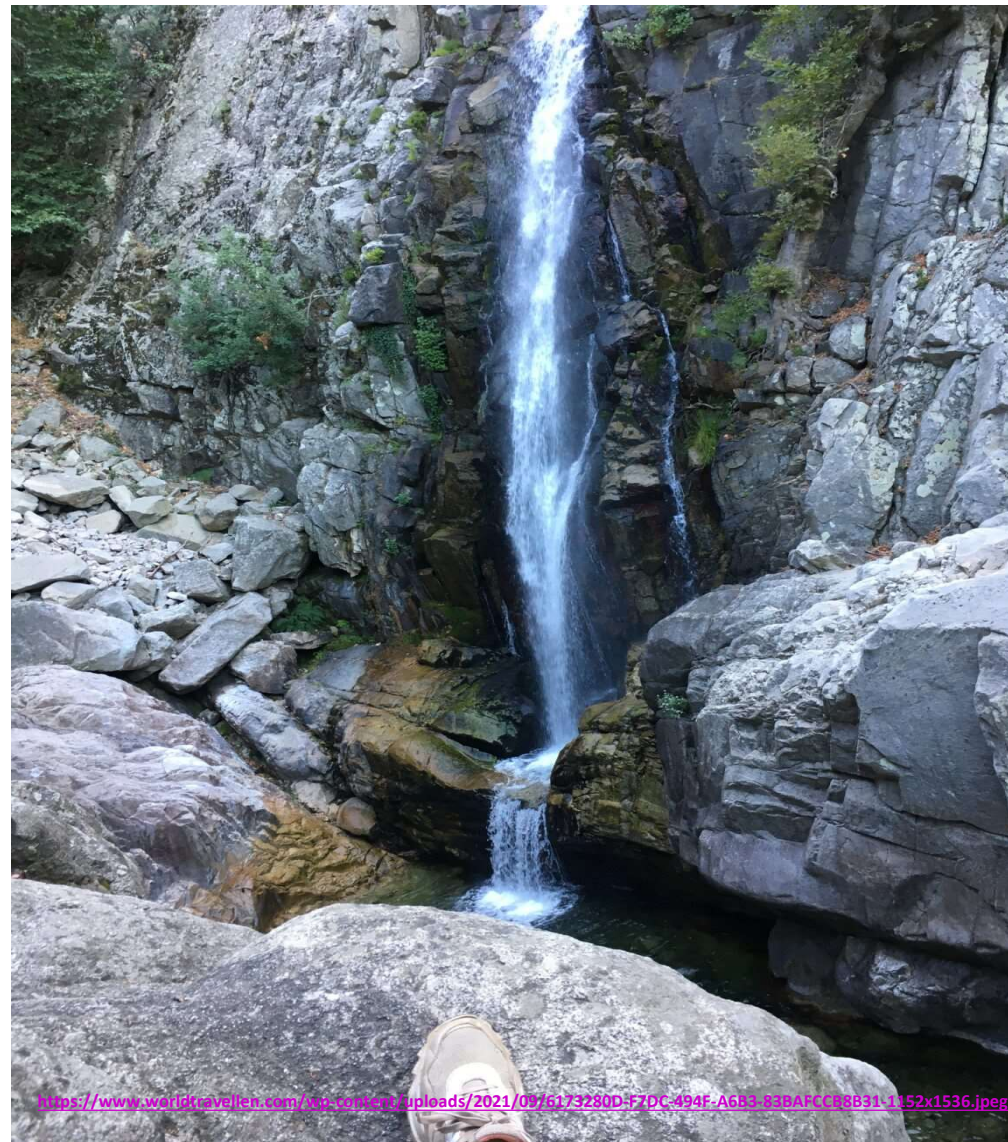
Η «Κλείδωση» είναι ο ψηλότερος καταρράκτης του Φονιά, με ύψος περίπου 80 μέτρα από τα οποία είναι ορατά τα 35 περίπου, λόγω της κλίσης του βράχου. Ο θόρυβος του νερού ξεκουφαίνει τα αυτιά/εκκωφαντικός θόρυβος.

Για να φτάσουμε όμως εκεί και να δούμε τον καταρράκτη, εκτός από προσοχή, χρειάζονται και δύο ώρες δύσκολης/απαιτητικής διαδρομής.
Δεν πρέπει να φοβόμαστε αλλά σίγουρα πρέπει να προσέχουμε!!!

Είναι δύσκολο πάντως να κατέβουμε και να κολυμπήσουμε στη βάθρα αυτού του καταρράκτη. Αν δεν είμαστε έμπειροι, ας μην το κάνουμε/προσπαθήσουμε/επιχειρήσουμε/τολμήσουμε.

Η πορεία/περπάτημα/ανηφόρα/ανάβαση/το σκαρφάλωμα μέσα στο δάσος, και...φυσικά η κούραση, αξίζουν! Όσοι ανεβαίνουν μέχρι εκεί ανταμείβονται με απέραντη θέα στα βουνά και στη θάλασσα, από τα 400 μέτρα ύψος.

Υπάρχουν και άλλοι καταρράκτες με τις βάθρες τους αλλά... θα τα ανακαλύψετε μόνοι σας!

Περιπέτεια ... στις βάθρες της Σαμοθράκης!

Τι θα απολαύσω εγώ και
η παρέα μου

- Θα περπατήσω σε μικρές ή μεγάλες αποστάσεις μέσα σε σκιά, ακούγοντας και βλέποντας το νερό να κυλά από τους καταρράκτες.
- Θα χαρώ το μπάνιο σε κρύα νερά που κατεβαίνουν από το βουνό και θα κάνω ηλιοθεραπεία χωρίς να καίγομαι από τον ήλιο.
- Θα βουτάω από ψηλά στις πιο βαθιές βάθρες και θα βελτιώσω την απόδοσή μου στις βουτιές/καταδύσεις ή θα σπάσω το ρεκόρ μου.
- Μπορώ να πάρω και το βιβλίο μου μαζί και να χαλαρώσω διαβάζοντας.
- Θα είναι πολύ ωραία να μείνω ως αργά το απόγευμα με τους φίλους μου που έχουν μαζί και τις κιθάρες τους.
- Θα βγάλω αμέτρητες φωτογραφίες και θα τις ανεβάσω στα social/μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Περιπέτεια ... στις βάθρες της Σαμοθράκης!

Τι πρέπει να προσέχουμε όλοι

- Πηγαίνουμε προετοιμασμένοι έχοντας νερό μαγιό, πετσέτα, στεγνά ρούχα, ξηρή τροφή (μπισκότα, ξηροί καρποί, σάντουιτς, φρούτα κλπ)
- Τα καλά αθλητικά ή ορειβατικά παπούτσια είναι το πιο σημαντικό πράγμα για την ασφάλειά μας. Ίσως χρειαστούμε και παπούτσια θαλάσσης ή για νερό ποταμού. Απαγορεύεται να πάμε με πάνινα παπούτσια, παντόφλες παραλίας, σαγιονάρες και τακούνια!!!
- Προγραμματίζουμε πόσο ψηλά θα ανέβουμε γιατί πρέπει και να περπατήσουμε και να χαρούμε το κολύμπι. Αν καθυστερήσουμε, μπορεί να έχουμε πρόβλημα στο περπάτημα ή να μην κάνουμε χαλαρό μπάνιο.
- Οι βάθρες δεν είναι τόπος για να μάθουμε αν έχουμε υψοφοβία. Αν είμαστε τελείως άπειροι ή με φοβίες, και εμείς θα κινδυνεύσουμε και αυτοί που θα έρθουν να μας βοηθήσουν.
- Να πάρουμε φακό, σφυρίχτρα και ζεστά ρούχα για την περίπτωση που αργήσουμε. Καλό είναι να ξεκινήσουμε πάντως νωρίς το πρωί για να μη μας πιάσει η νύχτα μέχρι να γυρίσουμε.
- Αν δε γνωρίζουμε τα μονοπάτια, δεν είναι δύσκολο να χαθούμε και αυτό θα μας καθυστερήσει ή θα μας χαλάσει την εκδρομή. Έχουμε μαζί κάποιον που ξέρει ή δεν πάμε πιο πάνω από τις πρώτες βάθρες.
- Δεν βγάζουμε σέλφι σε επικίνδυνα σημεία.
- Κοιτάμε ο ένας τον άλλον στην παρέα/έχουμε το νου μας ο ένας στον άλλον στην παρέα, για να βοηθήσουμε όπου χρειαστεί.
- Δεν αφήνουμε κανένα σκουπίδι πίσω μας γιατί η περιοχή είναι βιότοπος για πολλά είδη ζωής.

**Δείτε και δουλέψτε
πάνω σε αντίστοιχες
εικόνες από τα Cradle
Mountain Canyons
στην Τασμανία:**

- Βίντεο 2:45''
https://youtu.be/7Ni_HDZv5jc
- Βίντεο 2:40''
<https://youtu.be/wAfltnA3w-k>
- Βίντεο 1:30''
<https://youtu.be/ste95DqUkyY>

<https://images.squarespace-cdn.com/content/v1/59a29e61d55b41551e17924d/1669642187644-352SMRAU41L608FUI03H/Below+log+jam+for+website.jpg?format=2500w>

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ, ΑΠΟ ΟΛΗ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΟΥ ΠΡΟΗΓΗΘΗΚΕ

- αεροδρόμια: aero-, aerobic/s, aerial, aerodrome, aerodynamics, aeronautics, aeroplane και air, airbag, air conditioner, aircraft, air force, airline, airmail, airport, airspace, air terminal, airy...
- αθλητικές εγκαταστάσεις: athlete, athletic, athletics ...
- αισθητικός: aesthetic, anaesthetic/anesthetic, anaesthesia/anesthesia...
- αμφίβιο: amphibian
- βιο-ποικιλότητα: bio-, biochemical, biochemistry, biodiversity, bioethics, biogenesis, biography, biology, biological, biopsy, biorhythm, biosphere, biosynthesis, biotechnology,...
- βοτανολόγος: botanical, botany, αλλά και... Botany Bay
- γη, γεωλογία κλπ.: geo-, geographer, geographical, geography, geological, geologist, geology, geomagnetism, geometric, geometry, geomorphic, geophysics, geopolitics...
- δαίμων: demon, demonic, demoniac, demonise, demonology αλλά και devil (από το «διάβολος» = αυτός που διαβάλλει, που παρασύρει, που συκοφαντεί, που λέει ψέματα, που μας οδηγεί στο κακό)
- Δέλτα ποταμού: delta=γράμμα με τριγωνικό σχήμα «Δ», deltoid=triangular, deltoid muscle
- δέντρο, δεντροχρονολόγηση: dendrochronology (dendron + chronos + logy)
- εθνικός: ethno-, ethnic, ethnocentric, ethnography, ethnology...
- εικόνες: icon, iconic, iconographics, iconography...

- ελαιόλαδο/λάδι: στα λατινικά η λέξη έγινε «oleum», από το αρχαίο ελληνικό «ἔλαιον», οπότε προέκυψε το «oil». Από την αρχαία «ἐλαία» προέκυψε η λατινική «oliva». Έχουμε έτσι olive tree, olive oil και oilcloth, oil colour/paint, oily, oiliness...
- ερπετό: Herpetology
- ήλιος, ηλιοβασίλεμα: helio-, heliocentric, heliotrope, heliotropism και το χημικό στοιχείο Helium=ἥλιο (He)
- θερμοκρασία: θερμός= therm-/thermo-, thermal, thermometer, thermostat...
- Ιστορία: history (η αρχαία λέξη «ιστορία» είχε το πνεύμα της δασείας στο «ι». Για το λόγο αυτό το «ι» μεταφέρεται στα αγγλικά ως «h». Η σημασία της λέξης ήταν «γνώση». Ο «ίστωρ» ήταν αυτός που είχε τη γνώση. Κατόπιν η λέξη σήμαινε «επιστήμη» και αργότερα «εξιστόρηση, διήγηση». Με την τελευταία σημασία υπάρχει στα αγγλικά η λέξη «story».
- κανόνας: canon, canonic, canonical, canonize...
- κλίμα: «τόπος, περιοχή» και «καιρός, καιρικές συνθήκες», από το αρχαίο «κλίνω» και τα ομόρριζα «κλίνειν», «κλίσις»=κατηφόρα, «η κλίμαξ, της κλίμακος»=σκάλα, ένωση μεταξύ δύο σημείων διαφορετικού ύψους. Από εκεί προέρχονται τα climate, climatic, climatically, climacteric (=η γυναικεία κλιμακτήριος¹² γιατί, βαθμιαία, κλιμακωτά, σταδιακά μειώνεται η γυναικεία γονιμότητα).
- κυβέρνηση, κυβερνώ, κυβερνήτης: govern, governor, government αλλά και cyber-, cyberbullying, cybercrime, cybernetics, cybersafety/security, cyberspace
- λουλούδι = το άνθος, τα άνθη: anthology (ως συλλογή ποιημάτων, διηγημάτων, τραγουδιών κλπ.)
- λευκός: leuco-, leucocyte, leucoplast, leucaemia...

- μαγικός, μαγευτικός, μαγεία: magic, magical, magician...
- «Μαίανδρος», ποταμός στα παράλια της Τουρκίας, εκβάλλει απέναντι από τη Σάμο: «Maeander», «Maeandrian» και αργότερα απλά meander και meandering=twisting, turning, zigzagging, snaky=με σχήμα μαιάνδρου, στριφογυριστός, φιδίσιος, φιδωτός, ελικοειδής, ελικώδης. Στην αρχαία ελληνική τέχνη ο μαιάνδρος είναι το πιο γνωστό διακοσμητικό σχήμα. Στην αρχαία κύλικα ο Πηλέας τυλίγει με τα χέρια του τη Θέτιδα και οι παλάμες του δημιουργούν έναν μαιάνδρο που δεν ανοίγει με τίποτα!!!
- μέτρο: meter/-meter, barometer, metric, metrical, metro-, metronome...
- μνημείο: από τη μνήμη, mnemonic, mnemonically...
- μορφή: morph, morpheme, morphology...
- μύθος, μυθολογία: myth, mythology...
- νερό=ύδωρ: hydro-, hydraulic (υδρο + αυλός=water + pipe), hydrogen, αλλά και hygro-, hygrometer, hygroscope (από το υγρός=wet)
- ξηρασία: xero-=dry, xerography= xero + graph (=γράφω), **Xerox=machine for copying by xerography**
- «Ξυλόσκαλο» Ομαλού Κρήτης: ξύλο + σκάλα, από το λατινικό scala.
Στα αγγλικά έχουμε xylo-=wood, xylograph= xylo + graph (=γράφω), xylophone= xylo + phone
- οικοσύστημα, οικολογία, οικονομία: eco-, ecology, ecosystem, ecotourism... economy, economics, economise, economist, economical...
- ουτοπία, από το ου + τόπος: utopia, utopian

https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/0/0e/Kylix_by_Peithinos_-_Altes_Museum_Berlin.JPG/1024px:Kylix_by_Peithinos_-_Altes_Museum_Berlin.JPG

- πέτρα, πέτρωμα: petro-, petrify, petroleum, petrology/-gist
- πλανήτης: planet...
- ραψωδία: rhapsody/ ic...
- φαινόμενο: phenomenon, phenomenal, phenotype, phenotypic...
- φοίνικας: phoenix. Ως δέντρο που ήρθε από τα ανατολικά, από τη Μέση Ανατολή, από τη χώρα των Φοινίκων (κόκκινοι, πορφυροί, μη λευκοί, μελαμψοί, έγχρωμοι) αλλά και φοινικόπτερος=σημαίνει αυτόν που έχει φτερά με κόκκινο ή κοκκινωπό χρώμα=rhoenico - pterus αλλά και ptero - dactyl, ptero - saur
- φύση, φυσικός, φυσιο-: physic, physical, physio, physio-, physic, physical, physically, physical geography, physical science, physician, physics, physicist, physiology, physiotherapy, physiognomy...
- φως: phos + phoros= phosphorus, phosphoric (από το φως + φόρος, του ρήματος φέρω), photo-, photography (photo=φωτο (από το φως) + γράφω, γραφή), photosynthesis, photosynthetic, photography, photographer, photographic, photographically, photometer, photometry, photometric, photovoltaic...
- χρόνος: chronic (από τον χρόνο=chron-), chronicle, chrono-logy/ical, chrono-meter...
- χρώμα: chromosome (από το χρώμα + σώμα), chromatic, chromato + graphy...
- ωκεανός: ocean, oceanic
- ώρα: hour

BACKUP SLIDES

«ΞΕΡΟΛΙΘΙΕΣ και ΠΕΖΟΥΛΕΣ» (για slide 18)

Παλιά τα νησιά είχαν αξιόλογους πληθυσμούς λόγω της καλλιέργειας της γης και των ζώων.

Η οργανωμένη αλιεία/το ψάρεμα, το εμπόριο, τα ταξίδια και ο τουρισμός είναι δραστηριότητες των τελευταίων αιώνων.

Οι νησιώτες, όπως και οι κάτοικοι της υπόλοιπης Ελλάδας, χωρίς να το γνωρίζουν, έκαναν την αειφορία εργαλείο ζωής.

Σε όλα τα νησιά, ιδιαίτερα στα πιο φτωχά και άνυδρα, έφτιαχναν μεγάλα «σκαλοπάτια» καθαρού εδάφους, δηλαδή αναβαθμίδες ή «πεζούλες» βάζοντας πέτρες τη μια πάνω στην άλλη, τις «δεσιές» ή «ξερολιθιές» ή πέτρινα «πεζούλια». Πώς; Έβγαζαν πρώτα με τα χέρια τους μεγάλες και μικρές πέτρες και με αυτές έφτιαχναν σε άλλα σημεία περιποιημένους φράχτες. Κατόπιν ίσιωναν και «κατέβαζαν» τα καθαρά χώματα στο επίπεδο που ήθελαν και δημιουργούσαν πολλές μικρές επίπεδες εκτάσεις για καλλιέργεια. Το νερό της βροχής έμενε πλέον στο επίπεδο χωράφι που είχαν έτσι δημιουργήσει. Οι νησιώτες φύτευαν πια ό,τι ήθελαν στις πεζούλες τους. Μάλιστα βοήθησαν στο να «πρασινίσουν» τα νησιά με ελαιώνες, αμπέλια, σπυροφόρα δέντρα, δημητριακά, όσπρια, μπαξέδες με λαχανικά, λουλούδια. Βέβαια το λάδι και το κρασί, βγαίνουν από γη που δεν χρειάζεται συχνό και πολύ πότισμα οπότε οι πεζούλες ήταν ιδανικές για να μένει στις ρίζες το νερό της βροχής.

Με τις πεζούλες αυξήθηκαν τα κοπάδια των ζώων στα νησιά μας γιατί σε αυτές έβρισκαν να βοσκήσουν πλούσιο χορτάρι.

«ΒΟΛΤΕΣ ΣΤΑ ΣΟΚΑΚΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΕΞΟΧΕΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ» (για slide 19)

- Δύσκολο το περπάτημα έξω από το χωριό. Μ' αρέσει όμως ν' ανεβαίνω μέχρι τους ανεμόμυλους κι απ' εκεί να αγναντεύω/κοιτάω τη θάλασσα/enjoy the view. Περιμένω να δω και τις ψαρόβαρκες που βγαίνουν για ψάρεμα στο ηλιοβασίλεμα.
- Πολλά τα ξερά χόρτα και οι πέτρες έξω από το χωριό, ενώ και οι δρόμοι είναι ανηφορικοί.
- Η μαμά μου μού φωνάζει να μην τρέχω για να μην στραμπουλήξω/εξαρθρώσω/sprain, twist κανένα πόδι.
- Φοβάμαι μη φάω τα μούτρα μου σ' αυτούς τους κακοτράχαλους δρόμους/κατσικόδρομους/goat track.
- Όταν ήμουν μικρή ο παππούς μου με ανέβαζε στο μουλάρι/άλογο/γαϊδουράκι του και με γυρνούσε στα κτήματά του/grounds.
- Θυμάμαι πως τα χωράφια/fields του παππού μου ήταν πέτρινες πεζούλες σε μια πλαγιά με όμορφη θέα/view στη θάλασσα.
- Τα μποστάνια/περιβόλια/vegetable gardens της γιαγιάς είχαν τις πιο νόστιμες ντομάτες και στην άκρη τους μεγάλες συκιές/fig trees με πολύ γλυκά σύκα.
- Τρελαίνομαι να ανεβαίνω στα ανηφορικά σοκάκια, μέσα στα χωριά των νησιών.
- Τα σπίτια είναι όλα σχεδόν ασβεστωμένα/whitewashed από το Πάσχα στο νησί μας. Τα ασβεστώνουν οι γυναίκες κάθε χρόνο μετά την κακοκαιρία/bad weather του χειμώνα.
- Έξω από τα σπίτια μοσχομυρίζουν οι περιποιημένες γλάστρες με τα γεράνια, τα τριαντάφυλλα, τους βασιλικούς και τις αρμπαρόριζες. Σε πολλά σοκάκια και αυλές βλέπω μέσα σε βαρέλια που είναι και αυτά βαμμένα μπλε, κόκκινα, πράσινα, να ανθίζουν πανέμορφες γαρδένιες.
- Περιμένω πώς και πώς να πάω με την οικογένειά μου στα πανηγύρια του νησιού μας. Ν' ακούσω τη λύρα, το βιολί και το λαούτο, να χορέψω και να φάω ζουμερό σουβλάκι και νόστιμο κατσικάκι ψητό. (λύρα: μουσικό έγχορδο όργανο – λύρα: νόμισμα Αγγλίας, Τουρκίας)
- Πρόσεχε μην πατήσεις κάποιο φίδι! Τις αράχνες μην τις φοβάσαι, δεν σου κάνουν τίποτε.
- Μην σηκώνεις πέτρες χωρίς να κοιτάς προσεκτικά. Μπορεί να φωλιάζει/nest κάποιος σκορπιός και να σε τσιμπήσει/sting και το τσίμπημά του πονάει πολύ.
- Σε όλα τα νησιά μας το ηλιοβασίλεμα είναι φανταστικό. Το χαίρονται τα ερωτευμένα ζευγάρια και το φωτογραφίζουν χιλιάδες τουρίστες.
- Στα νησιά των Κυκλάδων το καλοκαίρι ο αέρας είναι δυνατός. Φυσάει όλη τη μέρα και το απόγευμα σταματάει, κόβει. Αυτός ο αέρας λέγεται «μελτέμι». Χάρη στα μελτέμια το ελληνικό καλοκαίρι στα νησιά είναι δροσερό. Στα Δωδεκάνησα όμως δεν φυσάει πολύ. Το βόρειο μέρος της Κρήτης έχει δυνατούς αέρηδες αλλά το νότιο είναι πολύ ζεστό και χωρίς αέρα.
- Στη Λέσβο, τη Λήμνο και τη Θάσο έχει πάντα ζέστη και υγρασία/humidity, moisture το καλοκαίρι.
- Οι θείοι μου είχαν το σπίτι τους κοντά στο λιμάνι, σε μια παραλία μπροστά μπροστά, εκεί που έσκαγε το κύμα. Θυμάμαι που με νανούριζε/lull όταν ήμουν μικρή και με έβαζε η θεία μου να κοιμηθώ το μεσημέρι.

«ΒΟΥΤΙΕΣ ΑΠΟ ΨΗΛΑ ΚΑΙ ΠΛΑΤΣΟΥΡΙΣΜΑΤΑ» (για slide 22)

- Τα κύματα στις βόρειες παραλίες όλων των νησιών είναι θεόρατα και όταν χτυπούν στα βράχια σηκώνεται άσπρος αφρός!
- Στην Τήνο, στην Μύκονο, στη Μήλο, στην Πάρο και σε άλλα νησιά κάνουν σερφ μόνο στις βόρειες παραλίες.
- Το κολύμπι στις νότιες παραλίες είναι πιο ασφαλές. Επίσης, το ποδήλατο, το κανό, η ηλιοθεραπεία πάνω σε στρώμα θαλάσσης.
- Προσοχή! Μην ξεγελιέστε από τον δροσερό αέρα στις παραλίες. Πάντα να φοράτε αντηλιακό και καπέλο!
- Φέτος το καλοκαίρι στην Ελλάδα υπήρχαν πολλές τσούχτρες. Δεν είναι επικίνδυνες αλλά το τσίμπημά τους πονάει πολύ...
- Όταν μας τσιμπήσει τσούχτρα, τρίβουμε το δέρμα μας με μαγειρική σόδα.
- Κοίτα τα μικρά παιδιά πώς πλατσορίζουν στα νερά... Είναι πιο ασφαλές απ' το να σκαρφαλώνουν στα βράχια.
- Όταν ήμουν μικρή, στα πρώτα ταξίδια μου στην Ελλάδα, αγριεύομουν με τα βράχια και δεν τα πλησίαζα.
- Όταν το κύμα σκάει στα βράχια ο θόρυβος είναι κάτι το φανταστικό!
- Μ' αρέσει να κάθομαι έξω, να με ψήνει ο ήλιος και να με πιτσιλάει το νερό.
- Μέσα στις τρύπες των βράχων υπάρχουν καβουράκια και μικρά κοχύλια.
- Είναι μοναδική εμπειρία να βουτάς με τη μάσκα κοντά στα βράχια γιατί το νερό δεν είναι θολό.
- Όταν πηγαίνουμε στα νησιά, κλείνουμε θέσεις σε караβάκια που κάνουν το γύρο και μπορώ να χαζεύω τα βράχια.
- Ο μπαμπάς μου πηγαίνει στα βράχια για ψάρεμα. Καμιά φορά βουτάει από εκεί για να βλέπει τα χταπόδια στα θαλάμια τους, δηλαδή στις φωλιές τους.
- Είναι απίθανο το ηλιοβασίλεμα όταν κάθεσαι στην άκρη του γκρεμού και βλέπεις τον ήλιο να βουτάει στη θάλασσα...
- Όταν κάθομαι στα βράχια μόνος/η μου, για παρέα έχω τους γλάρους και τα βαρκάκια που ξεκινούν για να απλώσουν τα δίχτυα τους.
- Είναι απίστευτο πώς μέσα στις σχισμές/σχισμάδες των βράχων βγαίνουν πράσινα κλαράκια κάθε άνοιξη. Και να σκεφτείς πως έρχονται και τα τρώνε τα κατσίκια που είναι τα μόνα που μπορούν να σκαρφαλώσουν εδώ!

«ΥΓΡΟΤΟΠΟΙ ή ΥΔΡΟΒΙΟΤΟΠΟΙ/WETLANDS» (για slide 23)

- Σε μεγάλα και σε μικρά νησιά του Αιγαίου συναντάμε υγράτοπους ή υδροβιότοπους σε μικρές λίμνες, σε ποτάμια και γενικά όπου μαζεύεται γλυκό νερό: στη Λήμνο, τη Λέσβο, τη Σάμο, την Κω, την Χίο, στη Ικαρία, τη Σέριφο, τη Σίφνο, τη Μήλο, την Πάρο, την Αντίπαρο, την Πάτμο αλλά και την Κάσο.
- Υπάρχουν όμως κυρίως στις ακτές, εκεί όπου ενώνεται το θαλασσινό νερό με το γλυκό νερό από ρυάκια, χειμάρρους/creek, stream, torrent και από πηγές/fountains.
- Επίσης, σε κάποιες αλυκές/salt pans όπου οι άνθρωποι μαζεύουν αλάτι, βλέπουμε πουλιά να ξεχειμωνιάζουν και να ξεκουράζονται.
- Μεγάλα και μικρά πουλιά ξεκουράζονται και αναπαράγονται στον Αμβρακικό κόλπο, στη λιμνοθάλασσα του Μεσολογγίου και στις 2 λίμνες των Πρεσπών.
- Οι μεγαλύτεροι υγράτοποι βρίσκονται στα Δέλτα όλων των ποταμών μας, του Έβρου, του Νέστου, του Πηνειού, του Αξιού, του Αλιάκμονα, του Καλαμά κλπ.
- Στα ίδια μέρη ζουν πολλά είδη βατράχων/frogs, φρύνοι/toads, νεροχελώνες/turtles και ψάρια του γλυκού και του αλμυρού νερού.
- Η πιο σημαντική περίοδος όλων των υγράτοπων της Ελλάδας είναι η περίοδος της μετανάστευσης/migration. Τα βράχια και τα φυτά προσφέρουν ξεκούραση, τροφή και προστασία ενώ το γλυκό νερό έχει μεγάλη σημασία για τα είδη που διψούν γιατί πετούν βδομάδες ολόκληρες μέχρι να βρεθούν στον τελικό τους προορισμό.

«ΦΤΕΡΟΥΓΙΣΜΑΤΑ, ΦΤΕΡΟΚΟΠΗΜΑΤΑ και... ΒΡΕΚΕΚΕΞ ΚΟΑΞ ΚΟΑΞ» (για slide 32)

- Στην Ελλάδα, το Δέλτα του Έβρου είναι ένας τεράστιος υδροβιότοπος.
- Πιο πάνω από το Δέλτα του Έβρου, στο Δάσος της Δαδιάς, ξεκουράζονται τα περισσότερα από τα μισά είδη πουλιών της Ελλάδας. Εκεί ζει ο μαυρόγυπας, το όρνιο, ο ασπροπάρης, αετοί (χρυσαιετός, ο θαλασσαετός, ο κραυγαετός) αλλά και και πελαργοί. Αρχές Οκτωβρίου, όταν γιορτάζεται η Παγκόσμια Ημέρα των Πουλιών, η επίσκεψη στη Δαδιά είναι ξεχωριστή γιατί μπορεί κανείς να δει τα αποδημητικά/μεταναστευτικά πουλιά που σταματούν στο δάσος για να ξεκουραστούν.
- Φέτος το Δάσος της Δασιάς κάηκε σε μεγάλη έκταση και αυτό είναι πολύ δυσάρεστο για την ορνιθοπανίδα μας.
- Ο θείος μου ξέρει να ξεχωρίζει τα χελιδόνια/swallows μεταξύ τους. Ξέρει και πολλά θαλασσοπούλια/seabirds. Εμένα με έχει μάθει να καταλαβαίνω τους αετούς/eagles και τα γεράκια/hawks.
- Λατρεύω τα φοινικόπτερα με τα λεπτά/λιγνά τους πόδια και τους μακριούς λαιμούς τους. Τα λέμε αλλιώς και φλαμίνγκο.
- Είναι σκέτο όνειρο εκεί που βλέπεις εκατοντάδες ήρεμα πουλιά μαζεμένα μέσα στις καλαμιές, ξαφνικά, σαν κάποιος να δίνει σύνθημα, να ανοίγουν τα φτερά και να πετάνε όλα μαζί μακριά.
- Τα έλη/swamps, bogs έχουν ήρεμα νερά αλλά έχουν πολλή φασαρία: τα βατράχια κοάζουν/croak, τα μικρά πουλιά κελαηδούν, τα μεγάλα πουλιά χτυπούν ρυθμικά τα δυνατά φτερά τους όταν ξεκινούν να πετάνε.
- Ο γλάρος/seagull ζει κοντά στον άνθρωπο και είναι πολύ θαρραλέο πουλί, έτοιμο ν' αρπάξει φαγητό ακόμα κι απ' το πιάτο μας και να φύγει σαν κλέφτης μακριά.
- Στα ήσυχα μέρη, ψηλά στα βουνά των νησιών μακριά απ' τους τουρίστες, θαυμάζεις το πέταγμα των γερακιών. Καμιά φορά μπορεί να δεις να περνάει αητός. Τα πουλιά αυτά βρίσκουν ρεύματα αέρα και έτσι στέκουν ακίνητα από πάνω μας. Μοιάζουν βασιλιάδες πάνω απ' τη στεριά και τα κύματα του Αιγαίου.

«Η ΕΠΑΡΧΙΑ ΣΗΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟ ΦΟΙΝΙΚΟΔΑΣΟΣ «ΒΑΙ»» (για slide 34)

- Στο Βάι υπάρχει ένας σημαντικός υγρότοπος για την ορνιθοπανίδα και τα αποδημητικά πουλιά.
- Σε όλη την Κρήτη έχουν μετρηθεί περίπου 1.800 είδη φυτών, περισσότερα από όσα έχει ολόκληρη η Αγγλία (1.450), αν και η Κρήτη είναι 35 φορές μικρότερη.
- Περίπου 160 είδη, δηλαδή το 9% των ειδών χλωρίδας είναι μοναδικά/ενδημικά (endemic, native), δηλαδή φυτρώνουν μόνο στην Κρήτη και πουθενά αλλού στον κόσμο!!!
- Τα 700 από τα είδη των κρητικών φυτών βρίσκονται εδώ στη Σητεία!!!
- Η περιοχή της Σητείας και είναι η πιο άνυδρη, στεγνή, ξηρή, ηλιόλουστη και ζεστή περιοχή της Ευρώπης, με μέση θερμοκρασία πάνω από τους 20 βαθμούς Κελσίου.
- Το καλοκαίρι δροσίζεται από τα μελτέμια ενώ το χειμώνα πέφτουν έντονες βροχές.
- Οι παραλίες της Σητείας έχουν άμμο αλλά και βότσαλο.
- Οι ακτές είναι απότομες και βραχώδεις, με ύψος ακόμα και 200 μέτρα.
- Υπάρχουν στενά φαράγγια αλλά και εύφορες καλλιεργήσιμες κοιλάδες. Αλλού ξερές εκτάσεις και αλλού ρυάκια και βάλτοι. Κοντά στη θάλασσα είναι πολλές οι βραχονησίδες.
- Κυριαρχούν οι θάμνοι, αλλά υπάρχουν και εντυπωσιακά πευκοδάση, κυπαρίσσια, πλατάνια, σφένδαμοι, λεύκες, πικροδάφνες.
- Υπάρχουν ακόμα όλα τα θηλαστικά που βρίσκουμε και στην υπόλοιπη Κρήτη.
- Τα πουλιά που έχουν καταγραφεί είναι πάνω από 250 είδη, ανάμεσά τους σπάνια και μεγάλα αρπακτικά όπως ο γυπαετός (*Gypaetus barbatus*), ο χρυσαετός (*Aquila chrysaetos*), ο γύπας (*Gyps fulvus*), το χρυσογέρακο (*Falco biarmicus*).
- Τα δελφίνια είναι μόνιμα στην περιοχή (*Stenella coeruleoalba*, *Tursiops truncatus*) ενώ έρχονται και φώκιες από το είδος *Monachus monachus*.
- Στην άμμο γεννά τα αβγά της η χελώνα *Caretta caretta*.
- Έχουν καταγραφεί 8 είδη ακίνδυνων ερπετών (φίδια και παλιότερα ο χαμαιλέων) καθώς και 40 είδη σαλιγκαριών.

«ΕΚΠΛΗΞΕΙΣ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΥΨΗ» (για slide 45)

- Οι πρώτοι ασκητές/ερημίτες/eremites πρέπει να είχαν καταφύγει στους βράχους πριν το 1.000 μ.Χ..
- Η απομόνωση φέρνει/έφερε/έφερε ψυχική ηρεμία, γαλήνη αλλά και χρόνο για προσευχή.
- Πολλοί βράχοι των Μετεώρων έχουν επίπεδες κορυφές και πάνω εκεί χτίστηκαν μοναστήρια για άντρες και γυναίκες.
- Στα μοναστήρια οι Χριστιανοί φύλαγαν εικόνες, βιβλία, χειρόγραφα/manuscripts/handwritten documents και άλλα πολύτιμα είδη για την Ορθόδοξη Εκκλησία και τη Βυζαντινή Τέχνη.
- Μετά το 1920 έγιναν οι σκάλες και οι σήραγγες/tunnels στους βράχους και έτσι τα μοναστήρια συνδέθηκαν με τα χωριά του κάμπου.
- Τα Μετέωρα έγιναν τουριστικός προορισμός και αυτό είναι και πρόβλημα για το περιβάλλον, όπως συμβαίνει και με πολλά άλλα μέρη στην Ελλάδα και τον κόσμο.
- Τα Μετέωρα είναι προστατευόμενος βιότοπος του δικτύου «Natura 2000» επειδή έχουν/φιλοξενούν/είναι καταφύγιο για πολλά ζώα και πουλιά.
- Εδώ παλιά ζούσαν ασπροπάρηδες (=είδος γύπα, Egyptian vulture), κουκουβάγιες/owls, αετοί και άλλα αρπακτικά πτηνά που τώρα λιγοστεύουν.
- Υπάρχουν δάση φυλλοβόλων/deciduous δέντρων, πλάτανοι και βελανιδιές και κάποια ενδημικά είδη φυτών, δηλαδή φυτρώνουν μόνο εδώ. (αιθαλής=evergreen)
- Η βιοποικιλότητα στα Μετέωρα απειλείται/κινδυνεύει από το οδικό δίκτυο, από το παράνομο κυνήγι, από τα κοπάδια των ζώων που βόσκουν/browse, graze και φυσικά από τον τουρισμό.
- Από τα 24 μοναστήρια/monastery που υπήρχαν κάποτε, σήμερα λειτουργούν μόνον έξι.
- Από το 1988 τα μοναστήρια αυτά είναι/βρίσκονται/περιλαμβάνονται στον κατάλογο Μνημείων Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Ουνέσκο/World Heritage Sites, UNESCO List.